

# SØRVESTEN

Medlemsblad for Norges Handikapforbund Sørvest, Rogaland og Hordaland

0112 9. årgang





**ANSVARLIG UTGIVER:**  
Norges Handikapforbund Sørvest  
Østre Nesttunvei 20, 5221 Nesttun  
Postboks 93, Nesttun, 5852 Bergen  
Tlf: 950 26 526  
E-post: nhf.soerwest@nhf.no

**ANSVARLIG REDAKTØR**  
Anne-Berit Kolås

**REDAKSJON :**  
Alf-Are Skog  
Rolf Østbø

**UTGIVELSER:**  
Bladet kommer ut 4 ganger i året

Frist for innlevering av stoff  
til neste nummer  
30. april 2012

**ANNONSER:**  
Media Direkt Norge

**FORSIDEBILDE:**  
Tone Edvardsen

**LAYOUT:**  
Cathrines cmykeri  
chfuglei@gmail.com

**TRYKK:**  
Kai Hansen Trykkeri AS, Stavanger

**OPPLAG:**  
2 800

## LEDER



Anne-Berit Kolås  
regionleder

Høsten 2011 var det "noen" som oppdaget at intensjonene i ansvarsreformen ikke er fulgt opp i kommunene. De oppdaget at det ble bygget nye institusjoner, at det ble krevd at utviklingshemmede skulle flytte til slike institusjoner i stedet for å få bistand i eget hjem eller i bofellesskap.

At NFU og SAFO har visst og påpekt dette i mange år nådde endelig inn og Stortinget tok tak i saken og krevde endring.

Høsten 2011 kom også en melding om satsing på arbeid for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Det vi ser i NAV-systemet er at de kan ikke fortelle oss noe om hvor mange som definerer seg som funksjonshemma som faktisk er i jobb, eller ønsker seg jobb via dem. Vi vet at Statistisk sentralbyrå (SSB) har en statistikk på dette, men i NAV-systemet bruker de "nedsatt arbeidsevne" og har ingen kontroll på hvem som er innenfor den kategorien – altså vet vi ikke noe om hva de gjør

for å følge opp regjeringens handlingsplan.

Vi leser nå i januar 2012 at det er blitt færre med uføretrygd, men samtidig leser vi at det er blitt flere unge innenfor samme trygdeordning – hva skyldes det?

Avtalen om inkluderende arbeidsliv (IA) har to mål. Et som går på å unngå at folk faller ut av arbeidslivet i forbindelse med sykemelding og å få ned tallet på sykemeldte. Men der er også et mål nr. 2 som sier noe om å inkludere mennesker med nedsatt funksjonsevne i arbeidslivet. Når NAV ikke har tall og vi samtidig ser at stadig flere unge får uføretrygd tror jeg ikke det er jobbet nok med delmål 2.

I skolesystemet ser vi stadig vekk at elever med nedsatt funksjonsevne blir plassert i egne skoler/klasser og ikke inkludert i det vanlige systemet. Vi vet at det i den videregående skole ikke lenger skal være tillatt med de såkalte 4/8- grupper og at alle elever skal ha klassetilhørighet. Så ser vi at det når klassebildet skal tas, dukker opp noen elever som klassen ikke har sett før – hvor har de vært - hvor er klassetilhørigheten – er det bare på papiret de er en del av en klasse, mens de i virkeligheten går i en gruppe for "disse" elevene?

Det er jo ikke lenge siden vi hadde en sak i Stavanger hvor de ønsket å bygge en egen barnehage for barn med funksjonsnedsettelse. Heldigvis har vi en "oppegående" dame i det kommunale rådet, Anne Marie Auestad, som grep fatt i denne saken og fikk stoppet dette segregerende prosjektet.

Jeg har nå skrevet om ulike saker som jeg mener slett ikke er med på å skaffe det integrerte, ikkediskriminerende samfunnet som det snakkes så flott om.

Jeg må nok si at jeg var på vei til å miste troen på at jeg skulle få oppleve et slikt norsk samfunn.

OG jeg ble ikke styrket i troen da det kom forslag om tidlig ultralyd for alle gravide. Dette betyr at kvinnen får vite om barnet har en funksjonsnedsettelse innen tiden for selvbestemt abort. I dag betyr det enkelt og greit at kvinnene skal få vite om barnet deres har Downs syndrom. Hva de vil kunne finne ut om fosteret "i morgen" er det vel ingen som vet. Vi vet at etter at dette ble innført i Danmark er der nesten ikke født barn med Downs.

Mener virkelig de norske Stortingspolitikere at vi i Norge nå skal åpne for utvelgelse før fødsel? At de som kan ha rett på bistand senere i livet ikke skal ha livets rett? Hvorfor er de da så sjokkert over at kvinner fra enkelte land velger bort jentefostre når de ønsker seg gutter?

Min oppfordring må bli: Kjære politikere – grip fatt i alt dere har lovet oss – prøv å få det gjennomført – da vil det ikke være behov for å fjerne de fostre dere mener er uønsket.

La oss i NHF jobbe sammen for et samfunn for alle – hvor alle kan føle seg integrert og ikke utstøtt, verken fra barnehage, skole, arbeidsliv eller samfunnet.

*Anne-Berit Kolås*

Støtt våre annonsører - de støtter oss

## INNHOOLD

|                                |    |
|--------------------------------|----|
| Leder.....                     | 2  |
| Kontorets spalte.....          | 4  |
| Uønsket etablering.....        | 5  |
| Begrepsforvirring.....         | 6  |
| Forbundslederen har ordet..... | 8  |
| Padling for alle.....          | 10 |
| Med innsats som strategi.....  | 12 |
| Gode løsninger.....            | 14 |
| Utvalgte bilder.....           | 15 |
| Utåker ferjekai.....           | 16 |
| Arbeid for alle.....           | 18 |
| Mot normalt?.....              | 20 |
| Den gode balansen.....         | 24 |
| Z- på maken.....               | 26 |
| Sudoku.....                    | 27 |
| Alfabetisk lokallagsliste..... | 30 |



Rolf Østbo  
rolf.ostbo4@gmail.no

## GJØR DIN PLIKT KREV DIN RETT

Det var ikke særlig høyt under taket rundt tildelingen av Spellemannsprisen, der Plumbo-vokalist Lars Erik Blokhus kom med en uheldig kommentar til Tshawe og Yosef i pop/rap gruppa Madcon. Etter kommentaren kom imidlertid unnskyldningen kjøpt. Likevel, indignasjonen på Madcons vegne var voldsom; vi så det på Tore Renbergs kroppspråk og vi så det på ølet til Kaizer-gitarist Terje Winterstø Røthing. Pressen tok fram krigstypene og de fleste aktører på sosiale media brakk nesten tunga i sin iver etter å vise avsky på en korrekt måte. Tenk hvis det samme engasjementet hadde blitt utvist for saker som går på rasisme i det daglige, og som til overmål blir begått av myndighetene.

Det er flaut og pinlig å se hvordan norske myndigheter behandler de såkalt papirløse! Sultan Belay Fsahe har i flere år vært ansatt hos Solabakeren AS. Han har fått tilsendt skattekortet av ligningsmyndighetene og betalt sin skatt i alle år. Han har med andre ord levd opp til begrepet «Gjør din plikt, krev din rett!» Uten sykefravær og pliktoppfyllende som få, har han bidratt til samfunnet slik vi vil at alle som bor og lever i landet vårt skal gjøre.

Problemet er at Sultan søkte om asyl i Norge i mars 2003 og i første omgang fikk en frist til å forlate Norge i oktober 2005. Etter å ha anket flere ganger slo UDI (Utlendingsdirektoratet) i 2010 fast at siste klage ikke ble tatt til følge. Likevel har han bodd på sitt hjemsted Sola og gått på jobb hver eneste dag. Selv sier han at han ikke kan reise tilbake til sitt hjemland Eritrea fordi det vil være farlig for ham på grunn av at han har en fortid i sitt lands politiske miljø. Det hører også med til saken at både NOAS (Norsk organisasjon for asylsøkere) og Selvhjelp til innvandrere, har støttet hans sak og søkt om omgjøring av vedtaket.

De siste åtte årene har eritreeren laget lapper, waldorfsalat og potetsalat til arbeidsgivers Bjørn Hagens tilfredsstillelse. Da myndighetene fant ut at papirene manglet, fikk samme Hagen beskjed om at han måtte gi Sultan sparken, i tillegg til at bedriften fikk en bot på kr. 300 000,-

Sultan bor sammen med samboer og tre barn og sier at hvis jobben tar slutt, ser han ikke lenger noen framtid verken for seg selv eller barna.

Asylsøkere med endelig avslag på oppholdstillatelsen ble 1. januar i fjor fratatt skattekortene sine. Mange av disse asylsøkerne er ureturnerbare og mister dermed muligheten til å forsørge seg selv og sine familier i Norge. Representanter for NOAS mener at med dagens lovverk er det fullt mulig at barn som vokser opp i Norge, kan være papirløse resten av livet.

En kan virkelig undres om det blir tatt mer innvandringspolitiske hensyn enn til dem som virkelig er skadelidende; nemlig barna!

## Hjelpemiddelmessen

2012

Førdehuset Torsdag 24.mai

kl. 10:00 - 18:00

Her får du nyttig informasjon om ulike hjelpemidler for bl.a. bevegelse, kommunikasjon syn og hørsel.

Messen er et samarbeid mellom Hjelpemiddelsentralen, brukerorganisasjoner og leverandører av hjelpemidler.

Trekning av 3 reisegavekort a 1000,-

GRATIS ADGANG  
VELKOMMEN!

Se nettsiden for å søke støtte fra messeoverskuddet.

[www.hjelpemiddelmessen.no](http://www.hjelpemiddelmessen.no)

## Nå har vi allerede kommet ut i mars og jeg ser fram til mange spennende aktiviteter i 2012.

Nå på nyåret begynner planleggingen av årsmøtene og alle lokallag skal ha avholdt sine årsmøter innen utgangen av mars. Årsmelding, regnskap og styresammensetning skal sendes regionkontoret straks etter årsmøtet. Rapporteringen kan sendes både i post eller på e-post til [vigdis.hope@nhf.no](mailto:vigdis.hope@nhf.no).

### Regionkontoret på Nesttun

Fra og med februar har vi gleden av å ha med oss Landsforeningen for Kvinner med Bekkenløsningsplager, Hordaland som ny leietaker på Nesttun. Vi har fra tidligere med oss landsforeningene for Arbeidsmiljøskadde, Amputerte, Slagrammede og Nakkeskadde i tillegg til NHF Bergen og SAFO Hordaland.

Vi setter stor pris på å ha så mange lokallag og landsforeninger samlet, da dette bidrar til et bedre og tettere samarbeid.

### Funkisdagen i Rogaland

Etter gode tilbakemeldinger fra Funkisdagen i Bergen i 2011, har regionstyret i samarbeid med ungdomslaget, NHFU Sørvest, besluttet å gjennomføre et lignende arrangement i Rogaland.

Arbeidsgruppen som består av søstrene Gina og Guri Egge (NHFU Sørvest) og regionstyremedlem Anette Jæger er allerede i godt i gang med arbeidet.

Dato og sted er allerede bestemt. Funkisdagen 2012 vil bli gjennomført lørdag 18. august på Tusenårsplassen i Stavanger sentrum.

Målet med Funkisdagen er å alminneliggjøre og synliggjøre funksjonshemmede som aktive mennesker på lik linje med andre. Organisasjoner, regionkontoret og lokallag vil være representert på stand og det vil bli holdt appeller, konserter, konkurranser og andre aktiviteter.

### Planlagte kurs og arrangement i 2012.

17. mars Grunnleggende likemannsopplæring – Sola, Rogaland

Det er viktig å kvalitetssikre opplæringen og oppfølgingen. Alle som skal fungere som likemann skal vite hva NHF står for og at målet med likemannsarbeidet må være klart.

Tilbud til medlemmer i Hordaland og Rogaland.

18. august Funkisdagen Rogaland  
Arrangementet blir gjennomført på Tusenårsplassen i Stavanger.

8. september Oppfølgingskurs i likemannsarbeid - Hordaland  
Oppfølgingskurs for likemenn i Hordaland og Rogaland som har gjennomført grunnkurs.

27-28. oktober Lederkonferanse/høstkurs 2012 – Hordaland  
Tillitsvalgte i NHF Sørvest, fortrinnsvis leder og nestleder

Tillitsmannsopplæringen: Det vil bli arrangert kurs for nye tillitsvalgte til våren. Vi vil her komme tilbake med sted og tid, når dette er fastsatt.

Invitasjon til kurs og samlinger vil bli sendt ut til våre lokallag i forkant av hvert arrangement. Opplysningene vil også være å finne på vår hjemmeside: [www.nhf.no/soerwest](http://www.nhf.no/soerwest)

Av politiske saker som det nå jobbes med på kontoret kan vi nevne:

Skolekartlegging i Hordaland. Kartlegging av tilgjengeligheten av alle grunnskolene i Hordaland vil nå bli satt i gang.

Hensikten med kartleggingen har vært å bidra til at alle elever uavhengig av funksjonsnivå får plass i nærskolene og kan vokse opp sammen med andre i nærmiljøet på lik linje med andre barn. Resultatene vil kunne gi et viktig bidrag til det interessenpolitiske arbeidet i tiden framover.



Vigdis Hope  
[Vigdis.hope@nhf.no](mailto:Vigdis.hope@nhf.no)

### Brukerkompetanse, gull eller tull?

Søknad om extramidler til å styrke kontakten med brukerrepresentantene i kommunale og fylkeskommunale råd i Rogaland og Hordaland ble innvilget og 8 samlinger vil bli gjennomført i løpet av 2012.

Det er nedsatt en arbeidsgruppe bestående av Anne-Berit Kolås, Arild Birkenes, Nils Magne Kloster, Søren Wiig, Tone Edvardsen og Kristian Bore. I Rogaland vil det bli gjennomført samlinger 19 og 26. april, henholdsvis Haugesund og Egersund og i Hordaland 23 og 30. mai i Sund og Eidfjord. Invitasjoner vil bli sendt ut i god tid før samlingene til rådene. Kontakt Regionkontorleder Arild Birkenes [arild.birkenes@nhf.no](mailto:arild.birkenes@nhf.no) for mer informasjon.

### Får ikke brukt kulturen/Manglende tilrettelegging for rullestolbrukere.

Selv om kultur-Bergen blomstrer, gjelder ikke tilbudet for alle. Fem av 12 kulturscener Bergens Tidende og Norges Handikapforbund Bergen har sjekket, er vanskelig eller umulig å komme til for rullestolbrukere. Hele befaringen kan leses på vår hjemmeside.

Vi på regionkontoret takker tillitsvalgte som nå har går ut av lokallagstyrene for god innsats og ønsker velkommen til nye tillitsvalgte.



**Sola kommune**  
Avdeling kommunateknikk



VANN AVLØP RENOVASJON PRODUKSJON

INFORMASJON OM RENOVASJONSTJENESTEN

## Slik gjør du med drikkekartongene



Skull drikkekartongene, brett hver kartong og putt dem inni hverandre til det blir en drikkekartong-kubbe (6+1). Ha kubbene i en plastpose, knytt igjen og legg posen i den grønne beholderen. Det gjør ingenting om kartongene har aluminiumsbelegg, plastbelegg eller skrukork i plast.

Sola kommune, Tlf. 51 65 33 00, E-post: [servicetorget@sola.kommune.no](mailto:servicetorget@sola.kommune.no), [www.sola.kommune.no](http://www.sola.kommune.no)



# UØNSKET ETABLERING! EGEN BARNEHAGE FOR FUNKSJONS- HEMMEDE?

TEKST: ROLF ØSTBØ

Dette er et gufs fra fortiden. Jeg føles at barna skal gjemmes bort!

Det er leder i funksjonshemmedes råd i Stavanger, Anne Marie Auestad, som sier dette i en kommentar til at det jobbes med en løsning om å bygge en ny barnehage for multifunksjonshemmede på Mariero i regi av Stavanger kommune.

Det var nok mange som satte pepperkakene i halsen da byens oppvekstpolitikere like før jul fikk melding om at i stedet for at tilbudet ville knyttes opp mot en ordinær barnehage, skulle det heller bygges en ny barnehage.

En av dem som reagerte sterkest på dette utspillet var nettopp Auestad, som tidligere har vært leder i NHF region Sørvest og som nå er leder i funksjonshemmedes råd. Hun tok bladet fra munnen da direktør for oppvekst og levekår i Stavanger kommune, Per Haarr, kunne gi et inntrykk av at han syntes det var i orden at det bygges en barnehage for funksjonshemmede barn!

Riktignok modererte han seg en smule da Stavanger Aftenblad konfronterte ham med saken og sa at den planlagte barnehagen også vil ha plass til funksjonsfriske barn. Anne Marie Auestad sa nok det mange tenkte i sakens anledning, da hun uttalte at hun tvilte på at foreldre vil søke funksjonsfriske barn inn i en barnehage for multifunksjonshemmede.

Auestad har heller ikke noe imot at noen barn skal ha spesialtilbud i barnehagen og mener at noen grupper har så stort hjelpebehov at det kreves spesiell kompetanse. Egne avdelinger er nødvendige for å kunne gi et best mulig tilbud, men i motsetning til direktør Haarr mener hun at disse avdelingene bør ligge i vanlige barnehager. Auestad gjør et poeng av at det er bra for alle parter at barna har godt av å se og føle på den virkeligheten at vi ikke alle er like!

Som leder av funksjonshemmedes råd reagerer hun også på tomta som er satt av til den nye barnehagen; avsides som den ligger, med høye blokker på alle kanter, noe som bare forsterker oppfatningen av at barna vil bli gjemt bort.

For byens politikere må det føles godt at det nettopp er funksjonshemmedes råd som tar tak i problemstillingen og nærmest instruerer de folkevalgte i en sak som dette. Funksjonshemmedes råd er et rådgivende organ for Stavanger kommune og all den tid rådet er oppnevnt av bystyret og er sammensatt av representanter fra ulike brukergrupper, samt tre politikere, kan heller ikke administrasjonen lukke øynene for eventuelle reaksjoner fra den kanten.

Det gjelder også for Per A. Thorbjørnsen som er nestleder i levekårsstyret. Han lover at Venstre vil ta tak i dette ved første og beste anledning og mener at rådets utspill samsvarer med det han selv erfarte da han var på befarings på tomte. Thorbjørnsen reagerer både på at de funksjonshemmede barna skal være adskilt fra andre barn, og på barnehagens beliggenhet. I en kommentar til Stavanger Aftenblad sier den profilerte lokalpolitikeren at han vil be om en bedre redegjørelse om hvorfor akkurat denne tomten er valgt, og hvorfor tilbudet til multifunksjonshemmede ikke kan knyttes opp mot en etablert barnehage.

La oss dele litt ved noen av direktør Haarrs utsagn i forbindelse med denne saken. På den ene siden gir han uttrykk for at inkludering

gir et større fellesskap og derfor er viktig. Han sier også at multihandikappede barn har så store og sammensatte problemer at de bør være i egne avdelinger fordi det kreves mye spesialkompetanse.

Vi deler Haarrs synspunkter fullt ut i dette, men sett på bakgrunn av slike uttalelser er det nesten uforståelig hvorfor han i neste omgang mener det må bygges en egen barnehage! Sett på bakgrunn av dette er Haarr rett og slett ikke troverdig i sine synspunkter om at inkludering er viktig!

Segregering kalles det når funksjonshemmede barn skal være adskilt fra andre barn. Tilhengere av segregering har en tendens til å hevde at det er til de «annerledes» barnas eget beste at de ikke skal være sammen med andre barn. Det er også fristende å spørre Haarr om han tror at hans forslag er i tråd med barnehageloven som sier at «Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.»

Vi tror Stavanger kommune vil snu i denne saken. Ikke minst fordi politikere fra flere partier ser at dette er et håpløst forslag som etter alt å dømme vil sette kommunen i en svært vanskelig situasjon, ikke minst omdømmemessig!



Anne Marie Auestad,



Hotel Ullensvang  
Postboks 83,  
5787 Lofthus i Hardanger  
Tlf. 53 67 00 00 • Fax. 53 67 00 01  
ullensvang@hotel-ullensvang.no  
<http://www.hotel-ullensvang.no>

# BEGREPSFORVIRRING ELLER VERKTØY?

Universell utforming, individuell utforming, tilrettelagt bolig, livsløpsbolig, tilgjengelig boenhet. Er begrepene i ferd med å kvele den gode kommunikasjonen?

Av PER ÅGE ØGLÆND

"Hva er universell utforming?" Spørsmålet stilles stadig av frustrerte mennesker i både privat og offentlig sektor. Som svar, viser organisasjonene ofte til den opprinnelige definisjonen fra "Centre for Universal Design" i USA – "Universell utforming er utforming av produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming". Dette er en samfunnsmessig målsetting de fleste har forståelse for og godtar, helt til vi begynner å snakke om bolig.

Av både etiske og samfunnsøkonomiske grunner, er det et overordnet politisk mål for framtiden, at flest mulig skal bo lengst mulig i egen bolig. Et virkemiddel for å nå et slikt mål, er at så mange boliger som mulig, i utgangspunktet lett kan tilrettelegges den enkelte beboer. I Plan- og bygningsloven er det vedtatt forskrifter som er absolutte krav, og skal følges. Det er også utarbeidet standarder, men disse er frivillige å følge med mindre de er gjort juridisk bindende, i for eksempel en kommunes reguleringsbestemmelser.

Som sagt, aksepterer de fleste at

våre omgivelser skal være tilgjengelige for alle mennesker i alle livets faser, med eller uten funksjonshemninger. Utforming av bolig oppfattes derimot ofte mer som overstyring av privat område, hvor man reagerer med uvilje mot noen som helst form for innblanding.

Denne holdningen kolliderer grundig med nasjonale målsettinger. Senere tids presseoppslag med store byggherrer bekrefter denne konflikten og forsterkes når det egentlige motivet er økonomisk profitt.

Det kan være vanskelig for noen og enhver å vite hva som menes med en universelt utformet bolig. Sammenlignet med et offentlig bygg, hvor en er enig i at tilgjengelighet og utstyr skal være tilfredsstillende for f.eks. både rullestolbrukere, blinde, døve og barnefamilier, er det verre å forestille seg at alle disse hensyn skal ivaretas i en bolig. Begrepet "universell utforming" kan dermed oppfattes som svært urimelig i denne sammenhengen. Når en så og



si alltid i tillegg må gjøre en "individuell utforming" av boligen i de tilfeller den skal tilpasses mennesker med funksjonshemming, er mangel på forståelse komplett.

Det er generell aksept for at flest mulig nye boliger skal bygges slik at de kan brukes av alle, uten altfor store ombygninger ved spesialtilpasninger. I Plan- og bygningsloven (TEK 10) kalles dette en "tilgjengelig boenhet". Det betyr en boenhet med alle hovedfunksjoner på bygningens inngangsplan. Med hovedfunksjoner menes stue, kjøkken, soverom, bad og toalett. Det skal også være trinnfri adkomst og tilgang til uteareal. Dette sammenfaller med hva Husbanken definerer som "Livsløpsbolig" hvor en også krever at alle nødvendige funksjoner er på inngangsplan. Husbanken definisjon på en universelt utformet bolig er for øvrig "bolig der adkomst og alle boligfunksjoner er universelt utformet".

Det skal ikke mye fantasi til å skjønne at alle disse begrepene og definisjonene sammen med diverse tolkninger av lover og forskrifter, ofte fører til begrepsforvirring. Kanskje burde organisasjonene ta initiativ til å rydde opp i dette, slik at presise begreper kan bli gode verktøy for god kommunikasjon, og virke forebyggende på misforståelser og konflikter.



Bedriftsveien 6, 4353 Klepp stasjon - tlf. 51 78 99 00 - [www.blockberge.no](http://www.blockberge.no)

Vi takker alle våre  
annonsører for den  
flotte støtten!



**STAVANGER KOMMUNE**  
Park og Vei

**Slipp  
ambulansen fram**

**Seland Optikk**  
interlens  
**SANDNES • KLEPP • SOLA**

**Tlf. 51 69 58 90**  
**Solakrossvegen 26, 4050 Sola**

Deres leverandør av moderne kjøkken, bad og garderober

**Midbøe**

Lagårdsveien 65, 4010 Stavanger  
Telefon. 51 53 74 00 Telefaks. 51 53 74 41  
E-post: [info@midboe.HTH.no](mailto:info@midboe.HTH.no) [www.midboe.no](http://www.midboe.no)

...du får det litt bedre hos



**Vi skaper tilgjengelighet**

### Løfteplattform med nytt og moderne design

TKS Apollo er bygget opp av Modulbaserte aluminiumsprofiler, som gir fleksible og plassbesparende løsninger. Dette betyr rask og effektiv montering. Apollo kan også leveres med glass på en eller flere sider. TKS Apollo er prisforhandlet i NAV.

Besøk vår hjemmeside [www.tksheis.no](http://www.tksheis.no)  
eller ta kontakt med oss TKS Heis AS tel: 4000 1059  
E-post: [post@tksheis.no](mailto:post@tksheis.no)



Heisen er typegodkjent



# Sånn sett

## Forbundsleder Arne Lein har ordet!

For en del år siden bodde jeg på Nordvestlandet. Tidvis kunne vi oppleve at det «blåste fra alle kanter», stundvis så kraftig at vi knapt kunne stå oppreist. Omtrent slik oppleves utfordringene i kampen om funksjonshemmedes rettigheter og naturlig deltagelse som borgere i samfunnet. For det kan ikke skjules at vi står overfor store utfordringer i tiden framover. Helt konkret dreier dette seg om retten og tilgangen til hjelpemidler, holde fokus oppe på universell utforming av samfunnet, den enkelte elevs rett til å få tilpasset undervisning i sin nærskole, retten til et godt tjenestetilbud i den enkelte kommune og retten til brukerstyrt personlig assistanse, bare for å nevne noen av de temaområder hvor vi opplever motvind.

Situasjonen i Norge er ikke verre enn hva vi opplever i andre land, kanskje heller bedre, selv om vi på langt nær er i land. Vi får meldinger fra andre land om at funksjonshemmede blir utsatt for sjikane og hatvold fordi de er "for dyre" for samfunnet. Tendenser i samme retning har vi opplevd i Norge.

Handikapforbundet er en partipolitisk nøytral organisasjon, men vi er i aller høyeste grad en politisk organisasjon, fordi vi har et politisk budskap som handler om likeverd og menneskerettigheter. Slagord som "alle skal med" eller "muligheter for alle" må være mer enn slagord, de må fylles med innhold. Vi verken kan eller skal akseptere at noen settes på sidelinja.

Den viktigste daglige kampen for rettigheter skjer i hverdagen og i alle lokalsamfunn. Kommunene er ansvarlig for tilbudet fra velferdsnorge, men rammene og

retningen legges av Storting og Regjering.

I 2013 er det igjen Stortingsvalg, vi vet at det vil bli diskusjoner og politiske løfter om både det ene og det andre. For oss må det være viktig at situasjonen for funksjonshemmede settes på agendaen. Det er utfordrende for det er mange som vil kjempe om oppmerksomhet. Planlegger vi godt i hele organisasjonen, får vi til godt samarbeid på tvers og langs i organisasjonen kan vi lykkes om å få oppmerksomhet, rett og slett fordi vi har et viktig budskap om likeverd, likestilling og menneskeverd. Overfor lokale partilag uansett farge og nyanse må vi understreke at funksjonshemmede ikke er en kvise på samfunnet, vi er en ressurs for samfunnet. Derfor er det viktig at vi høres og sees når løfter skal gis og debatter finner sted. Vi planlegger nå for å få fokus og oppmerksomhet i valgkampen. Skal det oppnås må vi skape felles fokus, handle i fellesskap, og med tydelighet understreke – vi er en del av samfunnet som likverdige borgere og vil være med, vi vil ikke være på et sidespor, eller plasseres på utsiden. Vi krever rett og slett rett til å være likestilte borgere.



## Premiere på nye Vito. Opplev trendsetteren live!

Prøvekjør nye Vito 4x4 med et nytviklet chassis, som med forbedret hjuloppheng kommuniserer enda bedre med underlaget og gir høyere kjørekomfort og lavere støynivå. Nye Vito 4x4 leveres med permanent firehjulsdriфт i kombinasjon med automatgir, noe som gjør den perfekt for norske forhold. ESP, ASR, ABS, BAS og EBD er sikkerhetsystemer som er standard i nye Vito og gjør at bilen nok en gang løfter standarden i bransjen.

Les mer på [www.mercedes-benz.no](http://www.mercedes-benz.no)

Valget er enkelt, prøv nye Vito 4x4.

**Introduksjonstilbud:**  
Bi-xenonlykter med LED kjørelys

Kun **3.900,-** Inkl. mva.  
kr (veil. 7.920,-)

Tilbudet gjelder til 31.12.2010

Vito 4x4 fra kr. 308.858,- (Vito 113 4x4 m/automatgir, 136hk). Prisen er eks. mva. inkl. klargjøring og frakt levert Oslo  
Gj.snitt forbruk Vito 4x4 113/116, CDI: 0,89 - 0,91 l/mil. CO2 utslipp 234 - 240 g/km. Importør: Bertel O. Steen AS



Mercedes-Benz

*Bertel O. Steen*

Bertel O. Steen Rogaland AS, Vassbotnen 9, 4069 Stavanger, tlf. 51 70 70 70. [www.bosrogaland.no](http://www.bosrogaland.no)  
Bertel O. Steen Bergen AS, Ekraveien 27, 5261 Indre Arna, tlf. 55 39 31 00 - [www.bergen.bos.no](http://www.bergen.bos.no)



## Klart det er mulig!

Ta kontakt – vi gir nærmere informasjon om mulighetene for funksjonshemmet ungdom å ta en fagutdanning!



HORDALAND  
FYLKESKOMMUNE

**Opplæringsavdelingen Fagopplæringskontoret**

5020 Bergen  
Telefon 55 23 90 00



Ortopedisk klinikk

## Kysthospitalet i Hagevik

Spesialsykehus i ortopedisk kirurgi

Telefon: 56 56 58 00

Telefaks: 56 56 58 01

Adresse: Hagaviksbakken 25, 5217 Hagavik

Epost: [postmottak@helse-bergen.no](mailto:postmottak@helse-bergen.no)

[www.helse-bergen.no](http://www.helse-bergen.no)



Fabrikkgaten 3, 5059 Bergen

Tlf. 55 59 67 00 Fax. 55 59 67 50

[www.asplanviak.no](http://www.asplanviak.no)

## THON

Hotel Bergen Airport

Kokstadv. 3, 5257 Kokstad

Tlf. 55 92 00 00

[www.thonhotels.no](http://www.thonhotels.no)

Støtter NHF's arbeide



## "NYE" HOTELL NORGE

345 nyoppussede rom og suiteer, Bergens første Sea-Food Bar FISH, ny og trendy Ole Bull Restaurant, 2 moderne styrerom og spa med boblebad, svømmebasseng og badstue. Vi har beholdt våre flotte lokaler til effektive møter og flotte selskap.

HJERTELEG VELKOMMEN

TLF: 55 57 30 00  
[sales.norge.bergen@radissonsas.com](mailto:sales.norge.bergen@radissonsas.com)



## Norconsult

Samfunnsplanlegging, Areal- og byplanlegging,  
Skoleplanlegging, Veg- og trafikk,  
Vann og avløp, Bygg

Starvhusgt. 2B, Pb. 1199 Sentrum, 5811 Bergen

Tlf. 55 37 55 00 Faks 55 37 55 01  
e-post

[postbergen@norconsult.no](mailto:postbergen@norconsult.no)  
[www.norconsult.no](http://www.norconsult.no)

Hovedkontor  
Tlf. 67 57 10 00

## Norconsult Bergen har kompetanse på universell utforming.

Melding om universell utforming for Bergen kommune "tilgjengelighetsmeldingen".

Vurdering av hele bygningsmassen ved universitetene i Tromsø og Bergen med forslag om tiltak for bedre tilgjengelighet.

Utdanningsdirektoratets nasjonale rådgivningstjeneste for skoleanlegg: Bistand til plan og tilrettelegging. Universell utforming er sentralt.

Audun Håland  
Foto: Anne-Lise Nordpoll/Avisa Strilen







# Inkluderende idrett

## Padling for alle

Nordhordland padleklubb arbeider aktivt for at mennesker med ulik bakgrunn skal få et aktivitetstilbud. I fjor vår gjennomførte klubben blant annet et eget padlekurs for utviklingshemmede og støttekontaktene deres. Det er avisen Strilen som kan fortelle dette.

*Tekst: Rolf Østbø*

Audun Håland fra padleklubben, som er initiativtaker til prosjektet, sier at han lenge har ivret for å få treningskontakter inn i idrettslaget. Håland kan fortelle at alle lag som er tilsluttet Norges idrettsforbund, har forpliktet seg til å legge forholdene til rette for handikap-idrett. Videre sier han at mennesker med nedsatt funksjonsevne bør trene av samme årsak som for alle andre, fordi det er moro, sosialt og forebygger sykdom.

Padleklubben går nye veier, både for å rekruttere nye medlemmer og for å ta samfunnsansvar. Målsettingen med sitt tilbud om padlekurs for utviklingshemmede, er at de sammen med sine støttekontakter kan ta del i klubbens øvrige aktiviteter og på sikt bli medlemmer. Håland sier at det heller ikke er tvil om at et slikt samarbeid også er givende på andre måter.

Den første innføringen i padlingens kunst er på tre timer og foregår i Radøyhallen. Men for å padle utendørs med klubben, er 16 timers grunnkurs et ufravikelig minimumskrav. Nordhordlands padleklubb har over hundre medlemmer, og de ivrigste padler hele året. Håland kan videre fortelle at to av medlemmene har fått opplæring med tanke på dette nye prosjektet.

I tillegg til padlekurset har klubben blant annet samarbeidet med NAV på Frekhaug og gitt svømme- og padleopplæring til barn og unge fra det afrikanske landet Eritrea. Padleklubben har også kjøpt inn ti polokajakker spesielt beregnet for ungdom, disse er blant annet brukt på padlekurs for ungdom på Eknes.

For dette arbeidet nominerte Hordaland idrettskrets Nordhordland padleklubb

ved Audun Håland til Inkluderingsprisen 2011. I grunnngivningen sa idrettskretsen at padleklubben ble nominert til prisen fordi klubben har et uttalt mål om å bli best på området inkludering og viser dette gjennom handling. Hordaland idrettskrets sier videre at Nordhordland padleklubb er opptatt av å gi et tilbud til ungdom som faller utenfor organisert idrett, for eksempel når fotballaget skal «toppes». Padleklubben ser det som viktig å tilby ungdom en arena for mestring og gode opplevelser, sier idrettskretsen avslutningsvis og håper at padleklubben går helt til topps i kåringen og blir tildelt Norges idrettsforbunds Inkluderingspris for 2011!

Det var til slutt NMK Notodden som ble tildelt Inkluderingsprisen for 2011 for sitt arbeid med tilrettelegging for funksjonshemmede i sin klubb. Prisen ble delt ut under den TV-sendte idrettsgallaen i januar. Med prisen følger en premie på kr. 100 000,-

I juryens begrunnelse het det: «NMK Notodden er en motorsykelklubb som har rom for alle. I en idrett som ikke hadde noen særlig erfaring med tilrettelegging for funksjonshemmede, var NMK Notodden en av de første ambassadørklubbene i motorsportforbundet. Notodden har utviklet metodikk, samlet erfaring, og sprer informasjon til andre klubber. Klubben har vært et lokomotiv i utviklingen av et tilbud til funksjonshemmede, er alltid entusiastisk, kunnskapsrik og villig til å dele med andre».

I en uttalelse fra NMK Notodden sier en talsmann fra klubben at prispengene vil få bein å gå på. Blant annet skal det bli rullestolramper til varmebodene.





## VIDAR LINGA

# Med innsats som strategi

Når historien om Norges Handikapforbund skal fortelles, kommer vi ikke utenom Norges Handikapforbunds Ungdom (NHFU), og når historien om NHFU skal fortelles, kommer vi ikke utenom Vidar Linga!

TEKST: ROLF ØSTBØ

Vidar var en stor personlighet, og i den tiden vi var sammen i ledelsen i NHFU ble vi også kompiser på et mer privat plan. Selv om han egentlig kom fra Norheimsund i Hordaland, var det på Nordåstunet i Bergen han bodde i den tiden jeg kjente ham.

Jeg husker at det var spesielt på to områder NHFU ville gjøre en innsats. Det ene var organisatorisk løsrivelse fra moderorganisasjonen, og det andre var rekruttering og skoling av medlemmer. NHFUs sommerleir i Follidal var i så måte et

utmerket tiltak, som mer enn noe annet bidro til å styrke fellesskapet og engasjementet. Det var imidlertid en del som stilte seg tvilende til hele prosjektet: Kunne en leir i 750 meters høyde, under primitive forhold være et forsvarlig tilbud?

Ja absolutt! NHFUs sommerleir ble en suksess og samlet etter hvert omtrent 100 ungdommer, i tillegg til assistenter og stab, og i 5-6 år ble leiren i Follidal et fast sommerinnslag! Leiren hadde som motto «En verden full av muligheter» og Vidar var

i alle årene leirens primus motor. En kveld da vi satt rundt bålet og spiddet pølser, var det vår organisasjonssekretær, Dag Arne Syverinsen, som ikke kunne dy seg. Vidar konsentrerte seg om å dytte ei pølse med brød inn i munnen da Dag Arne sa: Du Vidar, pass nå på så du itte et fingra dine! Vitsen vakte latter, også hos Vidar, og ikke lenge etter var det typisk nok hans tur til å få inn en replikk som satt som et skudd.

En dag, mens sommerleiren pågikk, ringte en betjent fra jernbanestasjonen på Hjerkin og spurte om noen fra staben kunne komme og hente en funksjonshemmet passasjer som var kommet med toget? Det viste seg å være en ungdom som hadde rømt

“Du Vidar, pass nå på så du itte et fingra dine!”

hjemmefra for å være med på leiren. Han hadde kastet rullestolen ut av vinduet, fått med seg sovepose og tannbørste og var på vei til Folldal. Ikke noe gledet Vidar mer enn episoder som dette, at funksjonshemmede selv tok initiativet for å gjøre noe med sin egen situasjon. Overbeskyttende foreldre var et kjent fenomen i våre kretser, og i forbindelse med leiren i Folldal hendte det opptil flere ganger at foresatte til relativt voksne ungdommer tok kontakt og ba leirledelsen ta vare på pengene ungdommene hadde med seg.

På den andre siden var Vidar heller ikke nådig mot dem som utnyttet funksjonshemmingen til sin fordel. En leirdeltaker kom en dag og klaget over at ingen hadde kommet og tilbudt ham frokost. – Du skulle ikke hatt mat, du skulle hatt juling! var svaret han fikk fra Vidar.

*Han hadde kastet rullestolen ut av vinduet, fått med seg sovepose og tannbørste og var på vei til Folldal.*

At det ble stilt krav til funksjonshemmede, kunne være kontroversielt nok for enkelte som gjennom årene nærmest var blitt umyndiggjort på grunn av overbeskyttelse. Mange funksjonshemmede mente imidlertid at organisasjonen skulle være mest opptatt av hvilke krav som skulle stilles til samfunnet på deres vegne. NHFUs tanker om egne ressurser og egen innsats ble ikke alltid forstått, selv om dette i neste omgang kunne føre til at den enkelte ble mer selvstendig.

En gang framprovoserte Vidar en situasjon der det var andre som satt igjen med Svarteper. Det hadde seg slik at han følte nysgjerrige blikk fra gjestene ved nabobordet under et restaurantbesøk. Dette såret Vidar, og han bestemte seg for å gjøre noe med det.

På bordet lå en pakke "After-Eight" peppermynte sjokolade. Selv under normale omstendigheter kan det være vanskelig å ta sjokoladebitene ut av papirposene de ligger i. Med Vidars hender var det mer enn problematisk, og nettopp her lå utfordringen. Han ristet fire "After-Eight" med papir utover bordet, deretter trykket han dem sammen, slik at bitene ble en klisset masse inne i papiret. Med et utpekulert smil tok Vidar de fire flatklemt posene i fanget og rullet over til de omtalte gjestenes bord.

Jeg har et problem, sa han vennlig. "After-Eight" er det beste jeg vet. Men jeg klarer ikke å få ut sjokoladen! Kan dere hjelpe meg?

Det ble et syn for guder. Vidar anla et alvorlig ansiktsuttrykk, og satt tålmodig og ventet mens fortvilte, funksjonsfriske mennesker med topptrente fingre gjorde sitt beste for å redde noe av sjokoladen fra de klissete posene.

Dette var Vidar i et nøtteskall, langt på vei stigmatisert av personer som ville karakterisere seg som «normale» og langt på vei merket av at han med sitt utseende på grunn av hudsykdommen noen ganger ble diskriminert og tilsidesatt. Likevel alltid like kamplysten og alltid et forbilde for alle oss andre som noen ganger ikke orket å ta opp kampen!

Legen Stein Husebø, ga i 1999 ut boka «Under huden» på Hardangerforlaget. Boka gir et fint bilde av Vidar, både som menneske og som talsmann og forbilde for sine politiske synspunkter.

Vidar var hele tiden opptatt av at krav måtte bli stilt ut fra den enkeltes forutsetninger. Han brukte som eksempel en vitsetegning som forestilte en giraff, en apekatt og en elefant som skulle ta eksamen. For at alt skulle være rettferdig, skulle alle få samme oppgave: Å klatre opp i nærmeste telefonstolpe og ned igjen. Det er ikke vanskelig å gjette hvem som hadde fordel av dette, selv om utfordringen i utgangspunktet skulle være lik for alle.

Som et ledd i ideen om utnyttning av funksjonshemmedes egne ressurser, ble det foretatt en kartlegging av utdanningsnivået blant funksjonshemmet ungdom. Det viste seg at mange med akademisk bakgrunn og glimrende eksamensresultat var uten jobb og var trygdemottakere. Dette reagerte Vidar på og for å sette det på spissen sa han at det var et utmerket eksempel på trygdemisbruk; «disse menneskene kan utføre samfunnsnyttig arbeid, bare forholdene blir lagt til rette. Dersom de ikke får jobb etterpå, er det jo faktisk bedre at funksjonshemmede ikke kommer inn på høyskolestudier!»

Best var Vidar kanskje når han kunne sette ting på spissen og som debattant når kontroversielle saker ble tatt opp. Derfor var han også i sitt ess når NHFU hadde som strategi å bruke sivil ulydighet for å synliggjøre diskrimineringen av funksjonshemmede.

Slik jeg lærte Vidar å kjenne var debatten

*Kunne en leir i 750 meters høyde, under primitive forhold, være et forsvarlig tilbud?*

rundt det ofte tabubelagte området aktiv dødshjelp hans fanesak, og ved en anledning uttalte han: Hele mitt liv har vært et eneste helvete med sykdom og handicap. Jeg har mange ganger vært nærmere døden enn de fleste av dere. Men jeg gjentar, gang på gang, på vegne av meg selv og andre med alvorlig sykdom: Det vi trenger er ikke hjelp til å dø, men hjelp til å leve, aktiv livshjelp!

Humor og ironi var også en av hans spesialiteter, og dette fikk selvsagt en dypere mening sett i lys av hans egen livssituasjon. Vidar mente at for hans del var humor og ironi både naturlig og nødvendig! Med en godt utviklet selvinnsikt, innså han at noen av dem han møtte ble brydd og ikke visste riktig hvordan de skulle takle situasjonen. Han brukte da gjerne humor for å bryte ned eventuelle barrierer.

Han var også den flittigste bidragsyteren til teksten på noen «visittkort» NHFU fikk trykket opp til sine medlemmer. Der kunne det for eksempel stå «Ingen er verst i alt!» eller «Av alle skapninger, er det bare det feilfrie mennesket som er direkte livsfarlig.»

Aktivitetsnivået har selvsagt variert i de årene ungdomsorganisasjonen har eksistert, og hvis grunnen til at NHFU ikke gjør så mye ut av seg lenger er at unge mennesker heller tar ut sitt engasjement på andre arenaer, i studentorganisasjoner, fagbevegelse eller annet samfunnsnyttig engasjement, er det i tilfelle meget gledelig. For det kan ikke bety annet enn at vi har brutt noen barrierer på veien. Ikke bare fysiske, men også mentale!

Vidar Linga var enestående, både for meg spesielt og for NHFU generelt! Han led av en medfødt, alvorlig, livstruende sykdom og døde 33 år gammel, i 1994.

For å beskrive Vidar, vil jeg gjøre legen og forfatteren Stein Husebøs ord til mine: «Noen stjerner er mer synlige på himmelen enn andre. Noen mennesker kan ta pusten fra oss første gang vi møter dem, på grunn av sin enorme utstråling og personlighet.»



# De gode løsningene

*Tekst Per Åge Øglænd – Foto Pegepix*

”Alt var bedre før” er et velkjent uttrykk en ofte hører blant vår eldre garde. Det er en påstand som sjelden blir motsagt av noen, selv om vi beviselig nok ofte burde tatt til motmæle. Årsaken er kanskje at det er i menneskets natur å klage. Vi syter over alt og ingenting, og hvis noe mot all formodning skulle være bra, forbigås det gjerne i stillhet.

Alle som derimot har levd noen år med en funksjonshemming, vil nok kunne underskrive på at mye faktisk var verre før. Eksempelvis har teknologisk utvikling gitt oss bedre hjelpemidler, informasjon har gitt sunnere holdinger i forhold til likeverd og på noen områder har sterkere lovverk gitt bedre rettigheter. Dette gir imidlertid ingen grunn til å lene seg tilbake å ”hvile på laurbærene”, fordi det eksisterer enda urettferdighet og uverdige forhold i samfunnet vårt. Likevel kan det av og til være sunt å stoppe opp og registrere, at verden på en del områder, tross alt går fremover.

I den forbindelse ønsker vi å sette fokus på positive løsninger

angående fysisk tilgjengelighet. Vi vil med andre ord oppfordre våre medlemmer om å tipse oss om gode eksempler på tilgjengelighet. Vi tror at eksempler på gode løsninger, kan være både innspirende og lærerike å høre om.

I denne første artikkelen har vi valgt å se på et par steder i Stavanger sentrum. Inngangsparti fra fortau i bakker, er ofte en utfordring p.g.a. helling. I forbindelse med ferdigstillingen av torget/tusenårsstedet i Stavanger, valgte man en løsning med små oppbygde platå ved inngangsdøren til salgsstedene. Dette gir en enkel og stilren adkomst som kan brukes av alle.

Vi har også valgt å vise et område ved Breiavatnet hvor terrenget er senket nesten helt ned til vannflaten. Med benker, stier, plen og beplantning, skaper dette et koselig utemiljø midt i et ellers travelt sentrum. Siden tilgjengeligheten til vannet er så god, kan hele familien slappe av og nyte fuglelivet ved å mate duer og ender.

## Gode løsninger

### Universaloversetter

Flere driver nok å planlegger sommerferien i disse tider. Hvis turen går til utlandet kan det være kjekt med en universaloversetter. Denne har karikerte tegninger for de fleste situasjoner – slik at en kan kommunisere uten felles språk. For personer som har talevansker kan denne være en liten backup dersom mer avansert utstyr svikter.

### Tilgjengelighetsinformasjon på telefon eller internett

Noen kloke herrer fra Tyskland har laget en applikasjon for smarttelefoner med informasjon om tilgjengelighet. Denne drives litt på samme måte som wikipedia – alle kan registrere steder de kjenner eller besøker. I utgangspunktet var det steder i Tyskland som ble registrert, men de håper på at løsningen skal spre seg. Stedene klassifiseres enkelt i gruppene ja, begrenset, nei og ukjent. Du finner mer informasjon her: <http://blog.wheelmap.org/en/> og kartet her: <http://wheelmap.org/en>





# Et bildet sier mere en 1000 ord

Her er to utvalgte bilder som Tone Edvardsen har tatt. Vi vil komme tilbake med flere bilder i neste nummer.



# NYTT

## - men inn til vidare unyttig

Tekst & foto: Nils Magne Kloster

I løpet av hausten 2011 har ferjekaien på Utåker i Kvinnherad fått nytt venterom med HC toalett. Ved eit nærmare besøk synte det seg at HC toalettet var hengt på ein kasse 30 cm ut frå vegg. Det manglar sidestøtter og innhenting av naudsynt papir og for å avslutte seansen blir det reine c-moment og balansekunst. Papirrullen var plassert på vegg t.h. og bak toalettet. Avstanden tilsa at du burde vært innom papirstasjonen før du tok turen på skåla.

Vasken er i rett høgd, men litt malplassert. Tilgang til såpe spesielt og tørkepapir kan for enkelte vera plassert for høgt og vanskeleg å nå. Toalettet manglar og speil. Tilkomst over dørstokk var litt kronglete både til toalett og venterom, sjølv med elektrisk stol. Her bør det komma skrålister på båe sider. Det kan synast som det er planlagt elektriske dørøpnarar – men slikt er ikkje montert. Plasseringa av brytarar til dørøpnarar slik det ser ut, er for nær dørkarmen slik at begge dørane kjem på deg før du kjem vekk. Underteikna har lagt manglane fram for byggjeansvarleg Eystein Knag hos vegvesenet. Han vart overraska over at ikkje slike detaljar som her er påpeika var på plass. Knag var ein imøtekommande kar og lova å rydda opp i manglane snarast. Elles ligg venterommet fint til på kaien. Venterommet er romsleg, men berre møblert med tre kvite stolar i plast. La oss håpa at alt er ordna til turistsesongen slik at me kan omskriva overskrifta til NYTT & NYTTIG.



## KONTAKT- personordningen.

Flere og flere av lokallagene har falt fra etter hvert som årene har gått, og det er vanskelig å rekruttere tillitsvalgte. Dette er et fenomen som ikke bare gjelder Norges Handikapforbund, men mange lag og foreninger i samfunnet.

I Hordaland og Rogaland har vi mange små kommuner, og selv i de store kommunene kan det være krevende å skaffe til veie nok tillitsvalgte slik at man får opprettet ett komplett styre. Dette er uheldig fordi at det er i kommunene våre medlemmer bor, og der legges mange av prinsippene for ett godt samfunn og ett godt liv.

Landsmøtet har tatt denne problemstillingen inn over seg, og forandret på lovverket slik at organisasjonen kan gjøre noe for å finne alternative løsninger på utfordringen.

I Norges Handikapforbunds lovverk, §3.2 er følgende tatt inn:

"Det innføres en formell kontaktpersonordning i kommuner og bydeler uten lokallag, og i kommuner hvor lokallaget er under administrasjon.

Kontaktpersonene oppnevnes av regionstyret for ett år av gangen, og har fulle demokratiske rettigheter i organisasjonen.

Regionene har ansvar for opplæring, oppfølging og informasjon til kontaktpersonene. En slik ordning må formaliseres og det må skrives en avtale med hver enkelt kontaktperson. En tilsvarende kontaktpersonordning innføres også i fylker/regioner der landsforeningene ikke har lokallag, og at hovedstyrene i landsforeningene oppnevner disse".

Dette er svært bra, og dette åpner da muligheten for at man på steder hvor man ikke har mange nok medlemmer til å få dannet et lokallagsstyre, kan få på plass kontaktpersoner som kan gjøre en god handikappolitisk jobb for forbundet. Dette kan også føre til at andre blir engasjert og dratt med, noe som igjen kan føre til at



man får startet lokallag på lengre sikt. På den måten bygges sten på sten.

Det viktigste med dette vedtaket er at Norges Handikapforbund blir representert i kommunene.

Utfordringen er ikke over med dette Landstyrevedtaket. Vi trenger her medlemmenes hjelp, samt hjelp fra alle andre som leser Sørvesten for å få dette på plass.

Er du interessert, eller kjenner noen som kan være aktuell som kontaktperson i sin kommune, så ikke nøl med å tipse Regionkontoret om dette.

red.

# Universell utforming

## av bad og toalett i offentlige bygg

Sørvesten har tidligere skrevet om et prosjekt i samarbeid mellom Helse Bergen, Innovasjon Norge og BANO. Dette prosjektet er nå godt i gang og der er bygget 3 prøvebad på ulike avdelinger på Haukeland Universitetssykehus. Det som nå skal skje er at ansatte og pasienter skal prøve ut disse badene, vurdere dem og komme med tilbakemeldinger. Vurderingen går både på utstyret, plasseringen og ikke minst størrelsen på baderommene.

Parallelt med testingen blir det jobbet med produktutvikling. Det er ønskelig at både toalett og alt annet vanligvis fastmontert utstyr skal få reguleringsmuligheter. Vi vet jo at slett ikke alle som er innom et sykehus har samme høyde og passer til samme toalettshøyde. Når du er innlagt på et sykehus er det nok ekstra viktig at utstyret rundt deg passer til deg og da må det være enkelt å tilpasse det.

I dag er det mulig å heve/senke både toalett, dusjkrakk og vask, men ønsket er at en skal finne fram til løsninger som gjør at pasienten eller pleieren lett skal kunne tilpasse alt dette. Noen i prosjektgruppen har også ytret ønske om at vasken skal kunne sideforskyves samtidig som den har heve/senk.

Jeg må nok si at det er ganske spennende å være med på dette prosjektet og jeg håper det endelige resultatet blir slik at vi de fleste pasienter skal ha tilgang til et bad hvor de kan fungere mest mulig ut i fra egne ferdigheter.

En annen spennende ting som foregår på dette området er at Norges Handikapforbund har fått midler til et prosjekt knyttet til universell utforming av toalett i bygg med offentlig tilgjengelighet. Dette kan dreie seg om offentlige toaletter, garderobes i idrettshaller/svømmeanlegg, eller også bad/toalett på hoteller.

Oppstart av dette prosjektet er i løpet av våren og skal resultere i et hefte med anbefalinger om hvordan slike rom kan bygges for å sikre universell utforming. Representanter fra NHF Sørvest og NHF Trøndelag skal sammen med NHF sentralt jobbe med prosjektet.

Guri Henriksen (prosjektleder) og jeg var en tur rundt i Bergen sentrum og sjekket hvordan toalettene er i dag. Må nok si det resulterte i mang en god latter når vi så hva som ble kalt et Handikaptoalett – eller i hvert fall var merket med en rullestol på døren.

## Hjelpemiddelmesse i Førde

Fra styret i Hjelpemiddelmessene Vestlandet er Sørvesten gjort oppmerksom på at det arrangeres messe i Førde (Førdehuset) torsdag den 24. mai 2012. Messen vil ha representanter fra ulike leverandører av tekniske hjelpemidler for funksjonshemmede som vil presenterer sitt utvalg på ulike stand. NAV HMS-Sogn og Fjordane er med arrangør. Førdehuset er sentralt plassert i Førde, og vil være et perfekt sted for hjelpemiddelmessene.

For mer informasjon se <http://www.hjelpemiddelmessene.no/>

[www.och.no](http://www.och.no)



Å være et  
helt menneske,  
er å føle seg  
som et

**OCH**  
OCH ortopedi AS

**Bevegelsehemming skal ikke stå i veien for livskvalitet.**

OCH ortopedi har siden 1846 vært en ledende aktør i utvikling av ortopediske hjelpemidler. Vi er stolte over å være ISO-sertifisert. For deg som pasient innebærer dette at vi kan tilby spesialtilpassede hjelpemidler av høyeste kvalitet og standard.

Oslo og Akershus 23 28 82 00 Møre og Romsdal 70 14 50 40  
Østfold 69 30 17 70 Oppland 61 24 73 30 Telemark 35 56 15 50



# Arbeid for alle

Som protestanter, som de fleste etniske nordmenn er sett fra Mars, er arbeid korteste veien til himmelen, og arbeidsløshet korteste veien til helvete, som Hans Nilsen Hauge sa det på sin måte. Huges sekulære etterfølgere i det 21. århundre er mange, store i ord og også ofte litt store på jord.

*Tekst: Arild Birkenes*

Et google søk på "late nordmenn" og "late nordmenn uføre" resulterer i henholdsvis 128.000 og 58.000 treff, med overskrifter som "Nordmenn er late" "Uføretrygd-et valg" med VG, Dagbladet, Dagens Næringsliv og Civita på topp. Huges oppfordring om at den som ikke vil arbeide heller ikke skal "æde", finnes igjen på store deler av den offisielle fjøla; "Hvis du ikke vil jobbe, skal du og hvis du ikke kan jobbe, tar du sikkert feil".

Men hvis du vil og kan jobbe, hva da? Nei, da har vi dessverre ikke bruk for deg, særlig hvis du skulle ha en funksjonsnedsettelse eller ikke skulle være i stand til å arbeide hel tid hele tiden, mere effektivt og produktivt enn andre arbeidssøkere uten funksjonsnedsettelser.

En titt på resultatene fra mer enn 10 års mer eller mindre systematiske forsøk på å øke andelen personer med nedsatt funksjonsevne i arbeidslivet bekrefter dette bildet; tallet har nemlig stått på stedet hvil de siste 10 årene, i følge Statistisk Sentralbyrå. Og det er lite som tyder på at mye kommer til å endre seg med det første. Mellom 70.000 og 80.000 personer i yrkesaktiv alder med nedsatt funksjonsevne ønsker seg arbeid og antallet endrer seg lite med de såkalte konjunkturene, eller med vær og vind kunne vi kanskje lagt til.

Likevel, med et annet utgangspunkt ser det åpenbart ikke like mørkt ut; bare i løpet av tre år, fra 2008 til 2010 ble det skapt omtrent 240000 nye arbeidsplasser i landet.

Og med et slikt tall skulle det kanskje være mulig å realisere målet om å øke andelen funksjonshemmede på arbeidsmarkedet. Kanskje, kanskje ikke?

Sett på den måten dukker nemlig spørsmålene opp som paddehatter eller perler på en snor: For at sammenligningen mellom nye arbeidsplasser og antall arbeidssøkere med nedsatt funksjonsevne uten arbeid skal gi mening, må vi nemlig forutsette at svaret på spørsmålet er ja; at arbeidssøkere med nedsatt funksjonsevne kunne besatt de nye arbeidsplassene. I motsatt fall, dersom arbeidssøkere med nedsatt funksjonsevnen ikke kunne besatt de nye arbeidsplassene, faller sammenligningen på sin egen urimelighet.

Svaret er kanskje et definitivt nei og et kanskje ja? Definitivt nei ut fra de gitte premisene for arbeidsmarkedet; funksjonsnedsettelse er nemlig sjeldent eller så godt som aldri en kvalifikasjon ved ansettelser. Men vi er motstandere av det motsatte standpunktet, nemlig at funksjonsnedsettelse skal kvalifisere for ansettelse, en slik løsning kalles "kvoteordning", eller "spesialløsning". Men praksis er heller ikke akkurat noe å skryte av; at funksjonsnedsettelse virker diskvalifiserende på arbeidsmarkedet, som tallene fra de siste ti årene viser.

"Når de ser meg, skjønner jeg at de ikke vil ha meg" sa Stine Therese Bjørnstad i en artikkel i Bergens Tidende nylig. Hun er 23

år, med en funksjonsnedsettelse som har diskvalifisert henne fra en rekke jobber og bekrefter med historien sin tallenes tale.

I prinsippet skal funksjonsnedsettelsen være irrelevant for et arbeidsforhold, i praksis er det ikke slik, som tallene og Stine bekrefter.

NAV forholder seg til prinsippet og bruker derfor ikke betegnelsen "funksjonsnedsettelse" eller "funksjonshemmet" i sin begreps-jungel. Arbeidssøkere med nedsatt funksjonsevne skilles ikke ut som egen gruppe. Det som teller er "arbeidsevnen", slik det skal og bør være; Har du problemer med å komme deg inn på arbeidsmarkedet, sluses du gjennom en "arbeidsavklaringsprosess" der du kommer ut på andre siden med en "arbeidsevnevurdering".

Regjeringen på sin side kan drive med politikk, har erkjent problemet og vedtok derfor en jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne som vedlegg til Statsbudsjettet for 2012. I strategien pekes det på fire barrierer som hindrer funksjonshemmede i komme seg i arbeid;

1) Diskrimineringsbarrieren, 2) Kostnadsbarrieren, 3) Produktivtetsbarrieren og 4) Informasjons og holdningsbarrieren.

For hver av barrierene foreslår regjeringen tiltak. Diskrimineringsbarrieren skal blant annet reduseres med lover, kostnadsbarrieren med offentlige midler til å dekke utgifter til praktisk og fysisk tilrettelegging av arbeidssituasjon, opplæring og rådgivning av kolleger og kostnader ved transport til og fra arbeid. Produktivtetsbarrieren skal blant annet reduseres ved hjelp av

*“Hvo som ei vil arbeide, bør heller ikke æde.  
(Hans Nilsen Hauge 1771-1824)*

lønnstilskuddsordninger og opplæring, mens informasjons og holdningsbarrieren skal reduseres ved hjelp av nye arenaer for utprøving av arbeidsevnen, arbeidstrening og arbeidsdeltakelse for personer som mangler arbeidslivserfaring.

Fellesnevneren for tiltakene og hele jobbstrategien er imidlertid fokusert på arbeidssøkeren, eller individet. Og kanskje er det her hunden ligger begravet? Er det individet, altså arbeidssøkerne det er noe i veien med, eller er det andre forhold som gjør at arbeidssøkere med nedsatt funksjonsevne ikke kommer seg i jobb?

Det fins nemlig ikke et ord i hele strategien om at noen av barrierene kanskje kan skyldes krav fra arbeidsgiversiden, at produktivetsbarrieren kanskje har med arbeidsgivers krav å gjøre.

Kravene tas for gitt, mens yteevnen, eller arbeidsevnen til den enkelte blir problemet som tiltakene skal gjøre noe med. Resultatet blir spesialløsninger tilpasset den enkelte, siden det er individet det er noe i veien med.

På tilgjengelighetsområdet fjernet prinsippet om universell utforming kjøkkeninngangen som løsning, altså prinsippet åpnet opp hovedinngangen for alle; nødvendig for noen, bra for alle. På arbeidsområdet er både hovedinngang og kjøkkeninngang

fortsatt både prinsipielt og i praksis stengt for uforholdsmessige mange arbeidssøkere med nedsatt funksjonsevne. Det er forskjell på årsak og virkning og ikke alltid like lett å vite hva som er opp, ned, bak, fram, politikk eller økonomi. Hans Nilsen Hauge er så vidt meg bekjent ikke innvalgt på Stortinget.







# MOT NORMALT?

Leif Juster vil for alltid leve i minnet som en av Norges største komikere! Det er noen år siden han gikk bort, men jeg er sikker på at de fleste vil nikke gjenkjennerende når jeg nevner en av hans mest berømte sketsjer; «Mot normalt!», et glansnummer som har brent seg fast i bevisstheten til de aller fleste.



**Tekst: Rolf Østbo**

I tillegg har uttrykket «Mot normalt!» i alle år vært brukt av meteorologer og værvarslere, både i radio og TV. Ja så familiære er vi blitt med begrepet at det blant folk flest brukes om alt vær vi subjektivt vurderer som unormalt. Som kjent er ikke menneskets vurderingsevne alltid på topp, likevel er det stor enighet om at det regner mer i Stavanger enn i Oslo! Nedbørmengdene i byen vår er imidlertid bare barnemat mot det som skjedde et sted i India nylig, der det på bare en dag falt én meter nedbør!

Per Koren Solvang, professor i helsefag på Høgskolen i Oslo, viser i fagtidsskriftet Sykepleien til den svenske handikapforskeren Magnus Tideman som har sammenfattet tre ulike prinsipper av begrepet normal. Det er for det første en statistisk definisjon av begrepet, der han opererer med normalfordelingskurve og standardavvik. Det andre han viser til er den medisinske definisjonen, som sier at når man er frisk er man normal, og er man syk trenger man behandling for å komme tilbake i en normal tilstand. For det tredje peker han på det som i et gitt samfunn oppfattes som en riktig og god levemåte. Altså den moralske definisjonen av normalitet. I fagspråk og dagligtale vises det til disse tre eksemplene når begrepet normalitet skal forstås.

### **Som folk flest**

I Dagsrevyen var det for en tid siden et innslag om en mann som hadde vært utsatt for en ulykke og blitt funksjonshemmet. Ulykken kvalifiserte til utbetaling fra forsikringsselskapet, men som vanlig var det oppstått uenighet om erstatningsbeløpet. I argumentasjonen ble saksøkers situasjon beskrevet som følger: «Han har behov for 17 millioner kroner for å kunne leve et tilnærmet normalt liv».

Men hva er et normalt liv? Det er, for å si det mildt, vanskelig å gi et eksakt svar på det. Egentlig koker det hele ned til et spørsmål om rettferdighet, fordi vedkommende altså vil trenge et bestemt beløp for å kunne leve et liv som de fleste andre. For meg synes det klart at for å leve normalt må man leve som de fleste gjør. Sagt på en annen måte, vi har lett for å blande begrepene vanlig og normalt. Det ufarliggjør på en måte ordet normal, for det er ikke til å komme forbi at ordet unormal er ladet

med langt mer negative assosiasjoner enn ordet uvanlig!

For nesten alle mennesker er det å bli betraktet som normal den viktigste anerkjennelsen en kan få. Det er en kjensgjerning at svært mange funksjonshemmede ikke vil knyttes til kategorien funksjonshemmet, fordi dette gjør dem til avvikere og setter dem utenfor det som blir betraktet som normalt. De vil klare seg mest mulig selv, slik at de kan bli betraktet som normale og hvis de må be om hjelp, er det på grunn av en sykdom eller skade som i prinsippet kan helbredes.



*Vi har lett for å blande begrepene vanlig og normalt.*

Som et eksempel på dette kan en vise til fotballspilleren Dagfinn Enerly, som nylig var gjest i NRK Radio P2, der han fortalte om sin livssituasjon etter at han ble lammet i store deler av kroppen etter en ulykke på fotballbanen. Ikke én gang brukte han ordet funksjonshemmet når han omtalte seg selv.

NRK har nylig sendt «reality»-serien Ingen grenser, der villmarks-farer og forfatter Lars Monsen er ekspedisjonsleder for deltakere med nedsatt funksjon av varierende grad. Serien er basert på den britiske TV-serien «Beyond Boundaries», et konsept som går ut på å nå målet ved hjelp av muskelkraft. Målet for denne ekspedisjonen er å ta seg fram til toppen av Snøhetta på 30 dager.

En av deltakerne, 31-årige Fredrik Alden Thorsen, sier at han aldri ser på seg selv som handikappet eller funksjonshemmet. – Det burde jeg kanskje gjort av og til, men jeg liker ikke å se på meg selv som det! Jeg vet jo at det er slik, men jeg aksepterer det ikke. Alle vil jo være normale innenfor en ramme og så har man dette skjønnhet-sidealet som alle tilstreber. Man vil jo helst være mest mulig A4 og passe inn i en eller annen boks, sier Alden Thorsen.

### **Barnehageloven**

I Barnehageloven står det at barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering. Dette må ha gått direkte for oppvekst og levekår i Stavanger kommune, Per Haarr, hus forbi da han nylig foreslo å bygge en egen barnehage for multifunksjonshemmede barn i stedet for

å knytte et tilbud opp mot en ordinær barnehage.

Dette gjorde at funksjonshemmedes råd, som er oppnevnt av bystyret og som er et rådgivende organ for Stavanger kommune, reagerte med å be om at etableringen av barnehagen måtte stanses øyeblikkelig. I et brev som ble sendt til samtlige partier i bystyret het det at «Stavanger kommune kan ikke være tjent med å gjemme bort barn med nedsatt funksjonsevne i år 2012».

Forslaget som ble fremmet fra avdeling for oppvekst og levekår i Stavanger, var

nesten som et ekko fra tidligere tider da det ble hevdet at barn som var annerledes ikke skulle være sammen med andre barn, men at det var til de annerledes barnas eget beste!

Da alvoret i saken langsomt begynte å demre for Haarr, kunne han forsikre om at det var meningen at den nye barnehagen ville ha plass til både funksjonshemmede og funksjonsfriske barn. Dette oppfattet imidlertid funksjonshemmedes råd som et skalkeskjul og rådets leder, Anne Marie Auestad, sa rett ut det noen tenkte: «Vi tror ikke mange foreldre vil søke funksjonsfriske barn inn i en barnehage for multifunksjonshemmede!»

Det er kanskje slik at det er mennesker som vil karakterisere seg som «normale» som stigmatiserer de «andre», som på grunn av funksjonshemmingen faller utenfor i enkelte sammenhenger. Enkelt sagt er det slik at de aller fleste kan utføre samfunnsnyttig arbeid bare forholdene blir lagt til rette og at kravene som blir satt, blir stilt ut fra den enkeltes forutsetninger.

Som et eksempel på dette kan vi bruke historien om giraffen, apekatten og elefanten som skulle gå opp til eksamen. For at alt skulle være rettferdig, fikk de den samme oppgaven: Å klatre opp i nærmeste telefonstolpe og ned igjen. Det er ikke vanskelig å gjette hvem som fikk den største fordel av dette, selv om oppgaven i utgangspunktet skulle være lik for alle.

EGERSUND

**Eger Bygg AS**

Box 211, 4379 Egersund  
Tlf. 51 46 12 80

**Aker Egersund AS**

i offshoreindustriens  
elite divisjon  
4370 Egersund - Tlf. 51 46 90 00

HAUGESUND



HÅ



**HÅ KOMMUNE**  
Pb. 24, 4368 Varhaug  
Telefon 51 79 30 00  
Støtter NHF

KARMØY

**Vassbakk & Stol AS**

Pb. 63, 4291 Kopervik  
Tlf. 52 85 17 66

SANDNES

**Njærheim Rør**



- din rørlegger i  
Rogaland til tjeneste  
Tlf. 922 00 477 • www.njaerheim-ror.no

SOLA

**Kakekompaniet**

Sunt, Søtt og Stiligt

STAVANGER

**TALISMAN**

E N E R G Y

Pb. 649 Sentrum, 4003 Stavanger  
Tlf. 52 00 20 00

**Helland AS**

Lars Hertevigsgt. 5,  
4005 Stavanger  
Tlf. 51 53 71 05



**INTERIØR  
FAGHUSET  
T. Lund**

Bjødnabeen 16, Forus  
Tlf. 51 95 12 30 • www.tlund.no

**Cowi AS**

Haugåsstubben 3, 4016 Stavanger  
Tlf. 51 82 59 00



**T. AASEN  
SOLSKJERMING**

**Et soleklart valg!**

Persienne • lamelgardiner • rullegardiner  
liftgardiner • panelgardiner • plisségardiner  
Tlf. 51 85 99 00 • www.t-aasen.no

EGERSUND

**Toves Garn og Brukskunst**

Kirkegt, 13, 4370 Egersund, Tlf. 51 49 21 74

GJESDAL

**Gilje Trevarefabrikk AS**

Giljastølv. 8, 4335 Dirdal, Tlf. 51 61 14 00

KARMØY

**Solstein AS**

Bleikmyrv. 45, 4276 Vedavågen, Tlf. 52 04 40 40

LUND

**Byggmester Arild Haukland AS**

4460 Moi, Tlf. 97 50 33 98

SOLA

**Sola Taxi**

Pb. 157, 4097 Sola, Tlf. 51 65 04 44

**Ergo Elektro AS**

Urav. 1, 4056 Tananger, Tlf. 51 69 06 30

STAVANGER

**Kiropraktisk Klinik AS**

Nordbøgt. 6, 4006 Stavanger, Tlf. 51 89 60 55

TIME

**Jens Gerlach Sørensen AS**

Pb. 185, 4349 Bryne, Tlf. 51 48 28 83

**Jarle Skretting Maskin**

Hognestadv. 131, 4340 Bryne, Tlf. 97 50 54 46

**Tor Jone Aase**

Orrevn. 503, 4340 Bryne, Tlf. 92 67 23 19

Vi takker alle våre annonsører  
for den flotte støtten!



**TOTAL**



**Stavanger  
Boligbyggelag**

Stavanger Boligbyggelag  
Lekkeveien 51  
Postboks 88 Sentrum  
4001 Stavanger  
Telefon 51 84 95 00  
Faks 51 84 95 05  
post@boligbyggelaget.no  
[www.boligbyggelaget.no](http://www.boligbyggelaget.no)



## Dårlig tilrettelegging i 4 av 10 kirker

Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon har kartlagt tilgjengeligheten i norske kirker. Det viser seg at mange norske kirker er for dårlig tilrettede for bevegelseshemmede. Dårlige HC -toaletter, manglende ramper og ødelagte heiser gjorde kirken utilgjengelig for mange i julen.

Hele 40,7 prosent av de 1600 kirkene som har blitt kartlagte får beskrivelsen dårlig eller mindre bra

Norges Handikapforbund mener rapporten viser at man fremdeles har langt igjen før kirken er et sted for alle.

- Vi er opptatt av at alle skal kunne bruke kirken på en likeverdig måte, sier forbundsleder i NHF Arne Lein.

Han mener det er fullt mulig å gjøre også fredede bygg tilgjengelige for funksjonshemmede.

- Vi kjenner til flere eksempler på at fredede og vernede bygg har blitt tilrettede på en måte som samtidig tar hensyn til det estetiske, sier Lein. Det er imidlertid ikke bare eldre kirker som sliter med dårlig tilrettelegging. 33 prosent av kirkene som hverken er fredede eller verneverdige, har utilfredsstillende tilrettelegging for funksjonshemmede, viser rapporten.

Manglende eller ikke-eksisterende HC - toaletter, ødelagte heiser, løse ramper og dårlig tilgjengelighet til alterpartiet er eksempler som nevnes i kommentarene til undersøkelsen.

Bergen kirkelig Fellesråd gjorde i 2006 en undersøkelse (presentert i regionsnytt nr 04, 2007) hvor en så på tilgjengeligheten i kirkene i Bergen for mennesker med funksjonsnedsettelse. Undersøkelsen tok for seg ni ulike kvalitetskrav hvor tilkomst til kirkerom var ett. Kartleggingen viste at av 33 kirker har 29 tilgjengelig inngang noe som tilsvarer 88 prosent.



Statens vegvesen



## Bilfører 65+

### Oppfriskningskurs Bilfører 65+

Bilen betyr mye for din mulighet til å bevege deg dit du vil når du vil. Selv med mye erfaring bak rattet vil man ha stor nytte av oppfriskningskurset Bilfører 65+. Kurset er frivillig og det er ingen førerprøve eller fare for å miste førerkortet.

Vi arrangerer flere kurs fordelt på flere steder i fylket, både vår og høst. Ta kontakt med det lokale Folkeuniversitet, eller med Statens vegvesen ved Liv Leikvoll 51 91 14 80 , for å få vite mer.

**MELD DEG PÅ DU OGSÅ!**

vegvesen.no



# DEN GODE BALANSEN

TEKST: TONE EDVARDSEN

Norges Ingeniør- og Teknologiorganisasjon (NITO) inviterte brukerorganisasjonene NHF og FFO til et dialogmøte om velferdsteknologi. Fra NHF Sørvest deltok Per Åge Øglænd, Anne Marie Auestad, May Høie Håland og Tone Edvardsen.

På møtet ble det diskutert teknologi rettet mot samfunnet og mot enkeltindividet. Det var et inspirerende møte der ingeniørene ville vite mer om hvilke områder vi ser at teknologien kan utvikles til vår nytte. Deres interesse er innenfor utvikling av produkter og arbeidsplasser. Vi fikk presentere utfordringer vi ser i forhold til dagens teknologi og komme med våre tanker. Bruken av velferdsteknologi kan deles i forskjellige områder.

## Offentlig

Offentlig teknologi er den vi omgir oss med i det daglige – og som er rettet mot allmenheten. Dette kan være forskjellige løsninger for universell utforming, ideutvikling for gode felles tjenester og ellers “vanlig” teknologi som vår gruppe har spesielt god nytte av.

## Individuell

Teknologi som er for å hjelpe enkeltmennesket å fungere i det daglige. Dette kan være forskjellige tekniske hjelpemidler (rullestol, briller, talemaskin...).

## Trygghet

Vi ser at behovet for å skape trygghet er stort dersom folk skal kunne bli boende hjemme. Dette kommer til å bli en av de største utfordringene i fremtiden. Hvordan kan vi skape trygghet for personer der helsen skranter – slik at de er komfortable med å bo hjemme? Hvis vi baserer oss på tekniske løsninger – hvordan kan vi sikre oss at de fungerer også når strømmen går etc?

En annen del av diskusjonen gikk på å finne den rette balansen mellom teknologi og personlig tilstedeværelse.

I fremtiden vil vi etter hvert få problemer med å utføre helse- og omsorgstjenestene på samme måte som i dag. Det vil bli for mange som benytter tjenesten i forhold til antall ansatte. Dette stiller krav til å finne nye måter å jobbe på – og også å ta i bruk ny teknologi for å komme i mål. Dagens unge har ett annet forhold til teknologi og



Fra venstre: Per Åge Øglænd, Tone Edvardsen, Kristian Bore, Kjell Inge Bringedal og Anne Marie Auestad.

assistanse enn dagens eldre. For mange vil det være mer naturlig å ta i bruk tekniske hjelpemidler enn å få inn personale som skal bistå i personlige gjøremål. Samtidig må vi sikre oss at personer ikke blir ensomme og kun forholder seg til teknologiske løsninger. For en del mennesker har også teknologien ført dem ut av ensomheten i form av sosiale medier, skype m.m.

I fortsettelsen av møtet håper vi å få til ett godt samarbeid. Vi luftet muligheten for å få inn mer om temaet i grunnutdannelsen, få til en etterutdanning, avsette midler som kan søkes på for faglig utvikling, arrangere en debatt med beslutningstakere m.m.

Utfordringen blir å finne en god måte å bruke dagens teknologi på – gjerne på nye måter. Det å koble sammen ingeniører som har stor teknisk kompetanse med brukere med god erfaring på behovene er en spennende fortsettelse!



ROGALAND /

Vi gir mennesker muligheter.

[www.nav.no](http://www.nav.no)

Vi takker alle våre annonsører for den flotte støtten!

Alle som viser gyldig ledsagerbevis eller annen bekreftelse på at de kommer fra institusjon betaler for 1 billett og får 1 billett.

Gjelder for alle forestillinger i Sandnes og Stavanger\*



For mer informasjon ring 51 51 07 00  
[www.sfkino.no](http://www.sfkino.no)

\*Gjelder ikke luksussalen

**Kay Hansen Trykkeri AS**

**Trykkeriet setter inn annonsen selv!!**



**Dolphin**

Plattformv. 5, Pb. 63, 4098 Tananger

**Tlf. 51 69 43 00 • [www.dolphin.as](http://www.dolphin.as)**

**B E R G E N**

Bergen  
Bolig og Byfornyelse  
Pb. 1011 Sentrum, 5808 Bergen  
Tlf. 55 56 56 00



**Frank Mohn Flatøy AS**  
Oil & Gas Division

**Hjelpemiddelhuset  
for korttidsutlån**

Øvre Fyllingsvei 35, 5161 Laksevåg  
Tlf. 55 94 71 30

**B Ø M L O**

**WÄRTSILÄ NORWAY AS**  
5420 Rubbestadneset  
Tlf. 53 42 25 00 • Fax. 53 42 25 01  
[www.wartsila.com/no](http://www.wartsila.com/no)

**M E L A N D**

**MELAND ELEKTRO**  
AUTORISERT ELEKTROENTREPRENØR  
Mjåtvetflaten 45, 5918 Frekhaug  
Mob. 91 30 92 89 - Tlf. 56 17 87 00

**Frekhaug  
Fysioterapi**

Havnevn. 15, 5918 Frekhaug  
Tlf. 56 17 14 50

**Meland Auto AS**

Mjåtvetflaten 17,  
5918 Frekhaug  
Tlf. 56 17 66 60

**O D D A**

Eittheimsvn. 1, 5750 Odda  
Telefon: 53 64 13 33

**S T O R D**

Jentespranget as  
Tlf. 53 40 30 30

**S T O R D****FRONTA**

[www.frontagruppen.no](http://www.frontagruppen.no)

Ringveien 44, 5412 Stord  
Tlf. 53 41 68 00



5400 Stord  
Tlf. 05555  
Fax. 53 45 68 01  
[www.spv.no](http://www.spv.no)



Pb. 24, 5401 Stord, Tlf. 53 49 60 00, [www.skl.as](http://www.skl.as)

**Stord Bilteknikk AS**

Vabakkjen 10, 5411 Stord  
Tlf. 53 40 32 00

**S U N D****Sund VA**

Midstegen, 5382 Skogsvåg  
Tlf. 56 31 92 00  
Fax. 56 31 92 01

Vi støtter NHF's arbeid i Hordaland

**V O S S**

Voss  
tlf. 56 51 04 60

**B E R G E N****Betong Vest**

Fleslandv. 77, 5258 Blomsterdalen, Tlf. 55 11 66 00

**Kverneland Bil Bergen AS**

Tlf. 55 98 43 00

**B Ø M L O****Krogstad AS**

5430 Bremnes, Tlf. 53 42 05 88

**F J E L L****B. Telle Trearbeid AS**

Tellnes Næringspark, 5357 Fjell, Tlf. 56 31 20 80

**F U S A****Asvo Fusa AS**

Nedre Eikeland, 5640 Eikelandssosn, Tlf. 56 58 14 18

**Uniprotect AS**

5343 Strandvik, Tlf. 56 58 16 49

**K V I N N H E R A D****Tannlege Harald Hjelmeland**

5470 Rosendal, Tlf. 53 48 00 32

**G & H Skjelnes Entreprenør AS**

Seimshagen 30, 5472 Seimfoss, Tlf. 53 48 01 80

**Husnes Sport AS**

Sentrumsvn. 15, 5460 Husnes, Tlf. 53 47 14 04

**L I N D Å S****Hope Magne AS**

Litlås, 5954 Mongstad, Tlf. 56 16 76 50

**M E L A N D****Frekhaug Regnskap DA**

Pb. 83, 5918 Frekhaug, Tlf. 56 17 72 18

**O D D A****Skarsmo Mat og Hytteservice**

5763 Skare, Tlf. 53 64 51 11

**Visma Services Norge AS avd. Odda**

Eittheimsv. 18, 5750 Odda, Tlf. 53 64 19 66

**Glass & Låsservice AS**

Busetung. 4, 5750 Odda, Tlf. 53 65 19 50

**Tyssefaldene AS**

5770 Tyssedal, Tlf. 53 65 30 00

**O S T E R Ø Y****YX Valestrand Osterøy Servicesenter**

Småland, 5281 Valestrandfossen, Tlf. 56 39 41 86

**S T O R D****Advokat Haldor Tveit**

Borggt. 1, 5417 Stord, Tlf. 53 40 24 40

**Haga Mat AS**

Pb. 1034, 5407 Stord, Tlf. 53 40 43 00

**Sim Næring AS**

Eldøyane Næringspark, 5411 Stord, Tlf. 53 45 66 00

**Synssenteret Synsam Stord**

Pb. 303, 5402 Stord, Tlf. 53 41 10 68

**Advokatene i Borgen AS**

Pb. 43, 5401 Stord, Tlf. 53 45 60 00

**Sunn Consulting AS**

Pb. 763, 5404 Stord, Tlf. 53 49 50 30

**Genie AS Fargerike**

Torgbakken 9, 5411 Stord, Tlf. 90 76 32 62



## på maken.....

Tilrettelagt og redigert av Rolf Østbø

### Et trist syn

Arne Strand skriver i en kommentar i Dagsavisen at helseministeren er et trist syn! Det samme mener han om landbruksministeren og matministeren.

Det er på seg selv en kjenner andre.

### En fæl dag

Klassekampens Arild Rønsen tør ikke tenke tanken på den dagen da Bob Dylan, Keith Richards, Paul McCartney, eller Ulf Lundell går bort.

Jeg tror den godeste Rønsen kan ta det helt med ro; det skal da virkelig noe til at dette skjer på en og samme dag!

### Bingo

Kommunikasjonsekspert Hans Geelmuyden sier, mellom to munnfuller fra grøtfatet: «Jeg har trukket vinnerloppet i det globale lotteriet. Jeg er hvit, født i 1957 og i Norge.»

Etter dette er jeg sikker på at jevnaldrende i Sverige går rundt og føler seg som tapere!

### Snakk for deg sjøl

Tysklands forbundskansler, Angela Merkel, hevder at Euroen er mer enn en valuta, den er et symbol på velstand! Lurer på om de millioner som har mistet sparepenger, hjem, velferdsgoder og arbeid er enige i det utsagnet?

### Skulle ikke vært født?

En ny type rettssaker dukker nå opp i Israel og USA. Det er sterkt funksjonshemmede barn som går til sak mot helsemyndighetene, fordi de lot dem bli født, ifølge tidsskriftet New Scientist. Antallet slike saker øker, og er nå kommet opp i 600, bare i Israel, siden den første saken i 1987.

Saker der foreldrene saksøker myndighetene ekstrakostnader de er blitt påført ved å oppfostre funksjonshemmede, er etter hvert blitt vanlig, men at barna selv gjør det, er et nytt fenomen. En av årsakene til dette kan være at dersom saken reises av barna selv, kan erstatningssummene bli høyere. For å si som ABBA, «I wouldn't have to work at all, I'd fool around and have a ball...». Vet ikke disse barna at lediggang er roten til alt ondt?

### Apostlenes hester

Forfatteren Tor Bomann-Larsen sier at bil er et uegnet fremkomstmiddel for åndsmennesker. Han sverger vel til apostlenes hester han da?

### Rennesteinspoesi

Vårt Land slår fast at mens en røyker gjerne defineres blant samfunnets tapere, vurderes alkoholbrukerne langt mer positivt.

Er det dette som kalles rennesteinspoesi?

### Helt sykt

VG skriver på lederplass at Norge trenger ikke flere kampanjer som får de sunne og friske til å føle seg enda bedre, og de usunne og syke enda sykere.

Det er helt riktig VG; det er bedre å være rik og frisk enn fattig og syk!

### Meteorologi

Klassekampen Arild Rønsen orker ikke lenger å høre Arne Scheie og Espen Bredesen kommentere hopprenn fordi han mener de bruker 90 % av tiden til å snakke om været.

Kanskje vi skal sende Kristen Gislefoss & Sønn til hoppuka neste år?

### Oljestruts

Den fremmelige trønder, Ola Borten Moe, har spist ute. Det er Dagbladet som kan melde at oljeministeren har blitt påspandert en lutefiskmiddag og akevitt (tør vi tippe at det var en ekte Lysholmer?) av en First House-kunde. Da han blir konfrontert med disse påstandene, reagerer han med å stikke hodet i oljesanden!

### Nytt fra kulturfronten

Forfatteren Vetle Lid Larssen hevder at når man ikke lenger kan høre forskjell på en travhest og et menneske, har det skjedd noe i kulturen.

Kultur og kultur, fru Blom; kanskje Larssen har fått problemer med hørselen? Hørte vi noen som knegget?

### Smeltet smør

Møller bil reklamerer med at hvis du kjøper Audi R8, får du 500g smør med på kjøpet! Audi er selve mandelen i grøten, så Møller spanderer smørøyet så å si. Hvis jeg får mandelen blir jeg lykkelig over å få en marsipangris!

### Bålbrann

Cornelius Jakhelln i ukeavisen Natt & Dag mener at Kardemommeby-moralismen burde brennes på bål. Hva tror han den strenge frøken tante Sofie sier da?



## Den kjære leder

Det er sannelig ikke rart at selv garvede nyhetsopplere brøt sammen i krampegråt da de lørdag 19. desember kunne melde at Nord-Koreas kjære leder var død. Det var nemlig ikke småtterier han utrettet i sin levetid og miraklene begynte visst med det samme han ble født!

Skal man tro offisielle nord-koreanske biografier, og her stiller vi selvsagt våre lesere fritt, lærte Kim Jong-il å gå etter kun tre uker; da han var to måneder snakket han og da han var to år skrev han sitt første politiske manifest.

Da han studerte ved Kim Il-Sung- universitetet forfattet han 1 500 bøker på fire år, videre komponerte han seks operaer på to år, "alle bedre enn noen andre verk i musikkhistorien", i følge biografierne. Hans genuine tankekraft gjorde ham også i stand til å påvirke været.

Mest imponerende er likevel hans karriere som golfspiller. Med 17 sikkerhetsvakter som vitner, gikk han i 1994 en golfrunde, med 11 hole-in-one som resultat. Ikke nok med det, denne golfrunden var den første han spilte og heldigvis for andre golfspillere hadde han viktigere ting å foreta seg!

De færreste er klar over at det var Kim Jong-il som oppfant hamburgeren! Ettersom verdslig mat ikke har særlig høy status i Nord-Korea, måtte han pønske ut et godt, ikke-vestlig matprodukt. Avisen Minju Joson kunne dermed fortelle landets begeistrede lesere at Kim Jong-il hadde funnet opp «to brødskeer med kjøtt mellom». Det er nesten ikke til å tro!

Med en slik merittliste lar det seg forstå at Den kjære leder døde «fysisk og mentalt overarbeidet!»

## Ingvars harde år

Notodden-avisen «Telen», skriver om kokken Ingvar, som lå tre uker på sykehus med stygge brannsår etter at han skled på gulvet og fikk brennhett ribbefett over seg. Reportasjen avsluttes på følgende måte: «2011 ble i det hele tatt ikke noe drømmeår for Ingvar. I vinter fikk han lungebetennelse og bare 9 grader i kafeen, slik at han måtte stenge. I februar frøs rørene på hele området og vannet forsvant, noe som førte til at han måtte stenge på nytt. I mars fikk han hjernerytelse etter en trafikkulykke, i april tok en storm med seg hele uteserveringen og kastet kokken tre meter bortover asfalten, så han ble både gul og blå. I juli ødela flommen omsetningen fra bluesfestivalen for kafeen, før han altså i november fikk ribbefettet over seg. – Man får jo tro at 2012 vil bli et bedre år, smiler den uheldige kokken. Ingvars ønske om bedre tider, deler Sørvesten fullt ut!

## Hellas ga franskmennene vinen

Grekerne lærte franskmennene kunsten å lage vin. Det mener Cambridge professor Paul Cartledge. Han mener at grekerne allerede 600 år f.Kr. grunnla Marseille. Dette er altså byen der Norges fotballandslag 2598 år senere slo Brasil 2-1 i fotball VM! Men det er en helt annen historie.

Apropos franskmenn; en av de verste epidemier som har herjet, Spanskesyken, nådde sitt klimaks i 1918 da omtrent 25 millioner mennesker omkom i løpet av et halvt år. Navnet Spanskesyken kom av at den fikk mye presseomtale i Spania. I Spania ville de imidlertid ikke være bekjent av at en slik forferdelig sykdom ble oppkalt etter sitt land, så der kalte de sykdommen Franskesyken!

## Oppgave nr 01

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
|   |   |   |   |   |   | 9 |   |   |
|   | 5 |   |   | 2 | 1 | 4 |   | 7 |
|   |   |   |   |   | 5 | 6 |   |   |
|   |   |   |   |   | 2 | 1 | 4 |   |
|   | 6 |   | 4 |   | 7 |   | 8 |   |
|   | 9 | 2 | 8 |   |   |   |   |   |
|   |   | 3 | 6 |   |   |   |   |   |
| 6 |   | 1 | 2 | 5 |   |   |   | 7 |
|   |   | 8 |   |   |   |   |   |   |

## Løsning oppgave 02

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 6 | 9 | 8 | 4 | 7 | 5 | 3 | 2 | 1 |
| 7 | 5 | 3 | 2 | 1 | 6 | 8 | 9 | 4 |
| 4 | 2 | 1 | 8 | 3 | 9 | 5 | 7 | 6 |
| 8 | 1 | 4 | 9 | 2 | 3 | 6 | 5 | 7 |
| 9 | 7 | 2 | 5 | 6 | 1 | 4 | 8 | 3 |
| 5 | 3 | 6 | 7 | 4 | 8 | 1 | 2 | 9 |
| 1 | 4 | 7 | 3 | 5 | 2 | 9 | 6 | 8 |
| 2 | 8 | 5 | 6 | 9 | 4 | 7 | 3 | 1 |
| 3 | 6 | 9 | 1 | 8 | 7 | 2 | 4 | 5 |



# Gjett - rett

Svarene finner du nederst på siden.

## Spørsmål

- 1 I hvilken kommune ligger Andenes?
- 2 Ved hvilket hav ligger Turkmenistan?
- 3 Hvor er Nairobi hovedstad?
- 4 Hva heter havstrekningen mellom nord – Jylland i Danmark og Halland i Sverige?
- 5 I hvilket land er Dusjanbe hovedstad?
- 6 Ved hvilken elv ligger byen Luxor?
- 7 Hvor ligger området Connemara?
- 8 Hva var arveøl i eldre tider?
- 9 Hva er en Steinsmett?
- 10 Hva heter den største av menneskeapene?
- 11 Hva slags instrument er en cembalo?
- 12 Hva ble pandemien (verdensomspennende epidemi) som herjet i 1968 kalt?
- 13 Hva kalles japansk papirbrettekunst?
- 14 I hvilket land er Asunción hovedstad?
- 15 Hvilke to øykommuner ligger i Vestfold?
- 16 Hva blir en selskapsdame i et japansk tehus kalt?
- 17 Utenfor hvilket fylke ligger det store gassfeltet Snøhvit?
- 18 Hva er optometri?
- 19 Hva er sukat?
- 20 På hvilken TV – kanal går realityserien «71 grader nord»?
- 21 Hva er bredden og lengden på en håndballbane?
- 22 Hva heter fornøylesparken som ligger utenfor København?
- 23 Hva betyr å kanonisere?
- 24 Hva var navnet på han som konstruerte den første folkevognen?
- 25 Hvor finner vi det sextinske kapell?

1. Andøy 2. Det Kaspiske hav 3. I Kenya 4. Kaffeget 5. Tadsjikistan 6. Nilen 7. I Vest – Irland 8. Gilde hvor arvingene feiret avdødes minne og fikk sin arv. 9. Ulkefisk 10. Gorilla 11. Et klaverinstrument 12. Hong Kong – syken 13. Origami 14. Paragvay 15. Nøtterøy og Tjøme 16. Geisha 17. Finnmark 18. Læren om syn og synsforhold. 19. Kjøttfille, syltede skall av sitrusfrukter 20. TVNorge 21. 20 meter x 40 meter 22. Dyrehavsbakken 23. Å opphøye en person til helgen 24. Ferdinand Porsche. 25. I Vatikanpalasset.

|                |    |   |    |    |    |
|----------------|----|---|----|----|----|
| NHF<br>Sørvest | 1  | 2 | 3  | 4  | 5  |
| 6              |    |   |    |    |    |
|                |    | 7 |    |    |    |
|                |    | 8 |    | 9  | 10 |
| 11             | 12 |   |    | 13 |    |
| 14             |    |   |    |    |    |
| 15             |    |   |    |    | 16 |
|                |    |   | 17 |    |    |
|                | 18 |   |    |    |    |

# Kryssord

**Vannrett:** 1) ....Lessing, forfatterinne 6) Nordmann 7) Litterært verk 8) Retning 9) Stjele 11) Person i "Aida" 14) Matematisk figur 15) Mannsnavn 16) Konjunksjon 17) Like 18) Kommune i Hedmark.

**Loddrett:** 1) By i Sachsen, Tyskland 2) Intelligent 3) Elv 4) Inntrengende (NB: Stavet med en N for lite) 5) Konsonanter 6) Oldtidsby 10) Kvinnenavn 12) By i Nord Frankrike 13) i, periode 17) Først i 4 Loddrett.

Frist for innlevering av kryssord er 30. april 2012. Svar sendes innen den tid til NHF Sørvest, Østre Nestunvei 20, 5221 Nesttun

## Oppgave nr 02

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
|   |   |   | 4 | 7 |   |   |   |   |
| 7 |   | 3 | 2 |   |   |   |   | 4 |
|   | 2 | 1 |   |   |   |   |   | 6 |
|   |   |   |   |   | 3 | 6 |   |   |
| 9 |   |   |   |   | 1 |   |   | 8 |
|   | 3 |   |   | 4 |   |   |   | 9 |
|   |   |   | 3 | 5 |   | 9 |   |   |
| 2 | 8 | 5 |   |   |   | 7 |   |   |
|   |   |   |   |   |   |   | 4 |   |

## Løsning oppgave nr 01

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2 | 3 | 4 | 7 | 8 | 6 | 9 | 5 | 1 |
| 8 | 5 | 6 | 9 | 2 | 1 | 4 | 3 | 7 |
| 7 | 1 | 9 | 3 | 4 | 5 | 6 | 2 | 8 |
| 3 | 8 | 7 | 5 | 6 | 2 | 1 | 4 | 9 |
| 1 | 6 | 5 | 4 | 9 | 7 | 3 | 8 | 2 |
| 4 | 9 | 2 | 8 | 1 | 3 | 7 | 6 | 5 |
| 9 | 2 | 3 | 6 | 7 | 8 | 5 | 1 | 4 |
| 6 | 4 | 1 | 2 | 5 | 9 | 8 | 7 | 3 |
| 5 | 7 | 8 | 1 | 3 | 4 | 2 | 9 | 6 |

### ALF

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening

### HBF

Handikappedes Barns Foreldreforening

### LARS

Landsforeningen for Ryggmargskadde

### LFN

Landsforeningen for Nakkeskadde

### LFPS

Landsforeningen for Polioskadde

### LFS

Landsforeningen for Slagrammede

### LKB

Landsforeningen for Kvinner med Bekkenløsningsplager

### AMC

Landsforeningen for Arthrogryposis Multiplex Congenita

### NASPA

Norsk forening for Arvelig- Spastisk Paraparese/- Ataksi

## Foffeilforeningen





# Norges Handikapforbund Sørvest - alfabetisk lokallagsliste

## **ALF HORDALAND**

Fred Gunnar Eide  
Hylkjebakken 12  
5109 Hylkje  
99 35 88 86  
fgu-eid@online.no

## **ALF ROGALAND**

Bjarne Kapstad  
Krosshaugveien 3  
4085 Hundvåg  
906 96 025  
bkapstad@online.no

## **HBF HORDALAND**

Jørgen Titlestad  
Parkveien 4b  
5007 Bergen  
55 31 59 22  
415 64 916  
hordaland@hbf.no

## **HBF ROGALAND**

Mette Mæland Aske  
Dykjelveien 11  
4032 Stavanger  
954 92 002  
993 962 07  
Mette.aske@lyse.net

## **HORDALAND POLIOLAG**

Eivind Fretheim  
Myrdalskogen 284  
5117 Ulset  
55183363  
eivind.fretheim@bluezone.no

## **ROGALAND POLIOLAG**

Kjell Inge Bringedal  
Stemmemyr 12  
5542 Karmsund  
52 22 80 86  
90 91 75 22  
kbrin@haugnett.no

## **LARS HORDALAND**

Marius Loftheim  
Helgesensgt. 4  
5003 Bergen  
55 31 22 64  
loftheim@gmail.com

## **LARS ROGALAND**

Geir inge Sivertsen  
Fjogstadveien 94  
4329 Sandnes  
917 77 639  
ginsive@online.no

## **LFA HORDALAND**

Gisle Hagenes  
Kyrkesteinvn 15  
5357 Fjell  
56 33 62 51  
906 65 642  
gihage@online.no

## **LFA ROGALAND**

Jorunn Svanevik  
Stemmemyr 12  
5542 Karmsund  
95 11 51 92  
josvane@haugnett.no

## **LFN HORDALAND**

Margit Solheim  
Konsul Børs gt 13 B  
5006 Bergen  
911 77 391  
m25@live.no

## **LFN ROGALAND**

Kontakt regionskontoret

## **LFS HORDALAND**

Hans Henrik Tøsdal  
Nygårdsmysen 1  
5164 Laksevåg  
91866074  
hans@avantic.no

## **LFS ROGALAND**

Kontakt regionskontoret

## **LKB HORDALAND**

Mona N. Turøy  
Nedbergeev. 30  
5178 Loddefjord  
928 33 670  
mona@lkbhordaland.no

## **NHF BERGEN**

Astrid Haugstad Tangerås  
Postboks 93 Nesttun  
5852 Bergen  
934 07 420  
Astrid.tangeras@vital.no

## **LKB ROGALAND**

Inger Marie Tjøstheim  
Rødstillveien 1  
4049 Hafsrfsjord  
917 71 029  
ingermot@lyse.net

## **NHF BØMLO**

Arthur Nesse  
Leilighet Sjukeheimen  
5430 Bremnes  
53 42 53 51  
aashus@online.no

## **NHF FUSA**

Marit Holmefjord Solvang  
Holdhus  
5640Eikelandssosen  
412 15 911  
maritehs@gmail.com

## **NHF HÅ**

Christine Søiland  
Nærbøgata 8  
4365 Nærbø  
915 20 506  
csoiland@lyse.net

## **NHF KARMØY**

Kjell Inge Bringedal  
Stemmemyr 12  
5542 Karmsund  
52 22 80 86  
90 91 75 22  
kbrin@haugnett.no

## **NHF KLEPP OG TIME**

Sissel Løchen  
Arne Garborgsvei 16  
4340 Bryne  
51 48 87 13  
sissel.loc@c2i.net

## **NHF MELAND**

Anne-Berit Kolås  
Fosseskarvegen 73  
5918 Frekhaug  
56 17 08 06  
kokolaas@online.no

## **NHF NORD-ROGALAND**

Åse Kallevik  
5514 Haugesund  
52 71 81 61  
aas-kall@online.no

## **NHF OS**

Maria Christine Dressel  
Kuhnleveien 103, 5200 Os  
56 30 04 45  
madress@online.no

## **NHF SANDNES**

Per Langeland  
Bruelandsenteret  
Ganddalsveien 1  
4307 Sandnes  
51 68 74 47  
482 43 046  
Per.langeland@c2i.net

## **NHF SOTRA**

Kontakt regionskontoret

## **NHF STAVANGER**

Anne Marie Auestad  
Børeringen 9  
4085 Hundvåg  
906 00 739  
52 90 21 92  
am.auestad@getmail.no

## **NHF STORD**

Palmar Olav Løkingholm  
Lønningsåsen 7, 3a  
5417 Stord  
53 41 08 22  
pal-o-lo@online.no

## **NHF ULVIK**

Björg Midtbø  
Øvre Paradis 25  
5730 Ulvik  
56 52 63 42

## **NHF VOSS**

Björg Holm  
Teigabrekko 14  
5700 Voss  
56 51 41 95  
bjoergho@online.no

## **NHF ØYGARDEN**

Raymond Vik  
Toft  
5337 Rong  
900 75 652  
ray-vi@online.no

## **NHFU SØRVEST ER**

Guri Anne Nesdal Egge  
Lyshovden 88  
5148 Fyllingsdalen  
900 16 202  
gurianne@hotmail.com



## Et hav av plass. Helt sikkert.

Volkswagen Caravelle har et hav av plass for hele familien og er blant de aller sikreste bilene på markedet. Viktig sikkerhetsutstyr som ABS-blokkeringsfrie bremses, ASR-antispinnregulering og ESP-antiskrensregulering er standard. I tillegg sitter du høyt med god oversikt i en trygg storbil. I Caravelle blir lange reiser med familien en drøm.

Volkswagen Caravelle leveres som personbil fra 5 til 9 seter eller som eksklusiv varebilfor deg som stiller store krav til sikkerhet og komfort.

Naturligvis kan Caravelle leveres med innovative løsninger som 4MOTION firehjulsdriфт eller DSG-automatgir. Nå får du også kombinasjonen 4MOTION og DSG-automatgir på toppmotoriseringen 2,0 TDI 180 hk. Stikk innom for en prøvekjøring, så forteller vi deg mer!

Avbildet modell kan ha utstyr utover standardutstyret. Drivstoff forbruk 0,73 – 0,88 l/mil ved blandet kjøring. CO<sub>2</sub>-utslipp 193 – 233 g/km.

### *Møller Bil Nesttun*

Geir Magne Johnsen  
Tlf. 24 03 16 02, Fax. 24 03 16 55  
geir.magne.johnsen@moller.no  
www.moller-bergen.no

### *Møller Bil Stavanger AS*

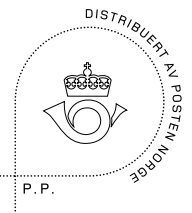
Forus, Stavanger  
Tlf. 24 03 40 00  
www.mollerbil.no/stavanger



**Nyttekjøretøy**

B ØKONOMI  
ÉCONOMIQUE

NORGE



Returadresse:  
Norges Handikapforbund Sørvest  
Postboks 93 Nesttun, 5852 Nesttun

RELOAD.NO

# Hvorfor er du så taus?

Få ting gjør oss mer urolige enn at noen vi kjenner forandrer seg uten at vi forstår hvorfor. Følelsen av at noe er galt, uten en naturlig årsak, kan være skremmende. Kan det være en psykisk lidelse?

Ring TIPS hvis du vil hjelpe. Her møter du erfarne fagfolk som vil gi råd om hvordan du får hjelp og behandling hvis det er nødvendig.

## TIDLIGE TEGN PÅ PSYKOSE

- isolerer seg → sover dårlig → tristhet → angst
- konsentrasjonsvansker → forsømmer hygiene, jobb eller skole
- ekstremt opptatt av temaer som døden, politikk eller religion
- store humørsvingninger → hører stemmer
- snakker usammenhengende → føler seg forfulgt eller styrt av andre



Stavanger Universitetssjukehus  
Helse Stavanger HF  
Psykiatrisk divisjon



**TIPS**  
TIDLIG OPPDAGELSE OG  
BEHANDLING AV PSYKOSE

**51 51 59 59**  
hverdager 08.00-15.00  
[www.tips-info.com](http://www.tips-info.com)

SØK HJELP SÅ RASKT SOM MULIG - DA ER SJANSEN STØRST FOR Å BLI FRISK